

Skupščinski odbor razpravlja o problemih borcev

Odbor socialno zdravstvenega zbora zvezne skupščine za probleme borcev in vojaških vojnih invalidov je 10. januarja na svoji seji sprejel program dela. Kot metodo odborovega dela so sklenili prek poslancev navezati čim neposrednejše stike z organizacijami združenj borcev in družbeno političnimi organi občin. Pri tem se bo odbor prizadeval, da se bo varstvo borcev in invalidov obravnavalo predvsem kot družbeno vprašanje tistega okolja, v katerem borci in invalidi živijo. Zato bo način obravnavanja teh problemov v statutih komun in delovnih organizacij predmet, ki mu bo odbor posvetil posebno pozornost.

Vsebina

STRAN 3:

TAKEGA JURISA SE NISEM DOZIVEL

STRAN 4:

KAŠNI »PARTIZANI« SE BORE V VENEZUELI

STRAN 5:

TAKRAT JE ZMBOVALA CELO OBLEKA

STRAN 6:

SAMO PRAVIČNOST POVZDIGUJE NAROD

STRAN 7:

MINER RUDI

Jože Klanjšek-Vasja, Viktor Avbelj-Rudi in Stane Dobovičnik-Krt na Kozjanskem 8. februarja 1944

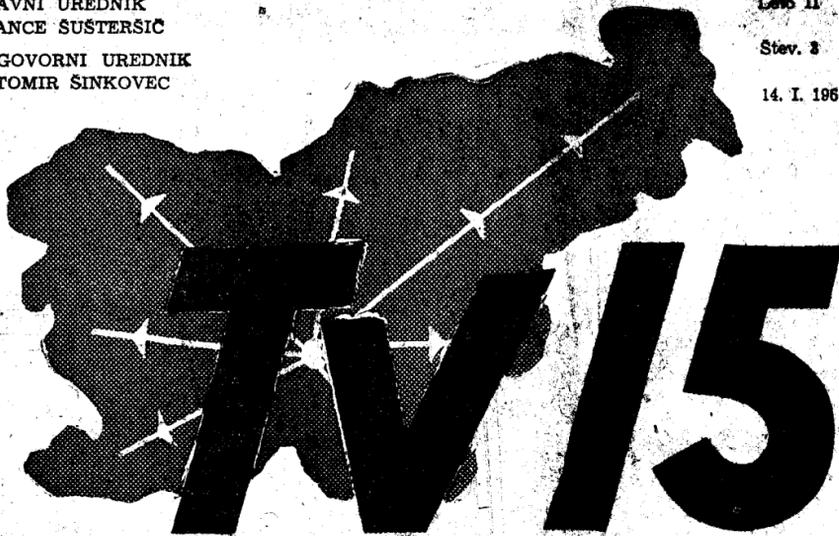
GLAVNI UREDNIK
FRANCE SUŠTERŠIČ

ODGOVORNI UREDNIK
CRTOMIR SINKOVEC

Leto II

Štev. 3

14. I. 1964

GLASILO ZVEZE ZDRUŽENJ BORCEV NOV SLOVENIJE

S Štirinajsto na Štajersko

Preboj čez cesto in progo Zagreb—Karlovac

»Na prehodu čez cesto in železniško progo Zagreb—Karlovac smo se z ustaši prvič udarili,« je povedal komandant 3. bataljona Serčerjeve brigade, ko sva po končani akademiji pred dnevi obujala spomine na januarске dni leta 1944. Ignac Horvat-Imro je na vprašanje »katerega dogodka s pohoda se najbolj spominjate«, malce pomislil in nadaljeval:

»Tokrat smo doživeli ognjeni krst pohoda. Ob tej prvi »praski« s sovražnikom smo dobili potrdilo, da nas kljub dolgi poti, ki smo jo še imeli prehoditi, poti »svetlobi in soncu naproti«, kakor se je izrazil preminuli fotoreporter 14. divizije, Jože Petek, ne bo zadržala nobena sila, da ne bi izvršili naloge, ki nam jo je nakazal sam tovariš Tito.»

»Zakaj ste se, očiščili, da biste pripovedovali prav o preboju čez cesto in progo Zagreb—Karlovac?»

»Spomini na pohod 14. divizije so stari že dvajset let in so že tudi malce osiveli. Kako smo prebili cesto in progo, tega se najbolj spominjam. Pač zato, ker smo se takrat prvič spopadli s sovražnikom, in ker sem s svojim bataljonom prvi prekorajčil železniško progo.

»Koliko dni od 6. januarja 1944, od dneva, ko ste krenili s Suhorja v Beli krajini, ste napredovali, ne da bi našli na sovražnika?»

»Dva dneva in dve noči. Hiteli smo ter samo tu pa tam počili. Hiteli smo pred sovražnikom, pred nevidnim sovražnikom, ki smo ga samo čutili, kako preži na nas na vsakem koraku, za vsakim drevesom.

»Je bila cesta, ki ste jo dosegli proti jutru 8. januarja, dobro zastražena?»

»Seveda, pa še kako. Skoroj smo jo že bili dosegli. Pokrajina je ležala pred nami kot na dlani. Med nizkim grčevjem se je vila cesta. Nekoliko lučajev naprej je v spokojni tišini ležala vasica; imenovala se je po nasipu vil te manj trak železniške proge. Takrat se je zgodilo... Zaseda, prekleta zaseda. Bataljon ustašev je napadel. Treskanje min iz minometalcev se je z regljanjem strojníc združilo v peklenko glasbo, ki nam je parala ušesa.

»Zaseda? Niste se je nadejali, kajne?»

»Vedeli smo, da ceste ne bomo nemoteno prešli. Morda kakšen obcestni bunker, smo si dejali, pa nič drugega. Kljub bataljonu ustašev smo ob pomoči minometalcev Serčerjeve

brigade prebili zasedo ter nadaljevali pot proti železniški progi.

(Nadaljevanje na 2. strani)

Komandant Serčerjeve brigade Jaka Rihar-Radovan

Ko torej dosegamo po dvajsetih letih te velike uspehe in rezultate, mislim, da je prav, če jasno ugotovimo tudi svoje obveznosti in dolžnosti do tistih borcev, do tistih tvorcev naše nove Jugoslavije, ki so v težkih letih osvobodilne borbe iz dneva v dan izpostavljali svoje življenje za lepšo bodočnost naših narodov, za uspešno socialistično preobrazbo naše družbe. Brez dvoma smo ustvarili pogoje, ki omogočajo, da danes ne gledamo več drobnjakarsko in malenkostno tudi na reševanje nekaterih posebnih življenjskih problemov teh ljudi, ljudi, ki so v dvajsetih letih na tak ali drugačen način žrtvovali svojo mladost in svoje zdravje za lepšo bodočnost novih generacij in za lažje reševanje problemov in težav današnjega časa. Dolžnost današnje družbe je, da jim nudi življenjske pogoje, ki so jih zaslužili s svojim delom za razvoj današnje družbe.

Mislim, da je prav republika Slovenija ena tistih, ki je prva ustvarila pogoje, da lahko res dostojno reši tudi te probleme svojih borcev in to ne kot vprašanje nekih privilegijev za te borce, ampak kot vprašanje dostojnega življenja, ki ga naše ljudstvo po dvajsetih letih naporene socialistične graditve gotovo lahko zagotovi tem pionirjem socialističnega razvoja skupnosti narodov Jugoslavije. Njim pa ravno zvestoba, zvestoba do revolucije, zvestoba do velikih ciljev borbe, za katero so njihovi soborci žrtvovali življenja in za katero so oni žrtvovali svojo mladost in svoje najboljše sile, nalaga obvezo, da z vso odločnostjo pomagajo pri izgradnji današnje družbe, pri premagovanju težav, pri premagovanju malodušja ob trenutnih neuspehih ali zastojih — v zavesti, da je v enotnosti delovnega človeka, v njegovi organiziranosti, v njegovi jasni politični orientaciji, v njegovi zrelosti za mirno in dostojanstveno presojo v vseh, tudi najtežjih trenutkih, zagotovljena lepša bodočnost našemu delovnemu človeku.

Iz govora Borisa Kraigherja na proslavi 20. obletnice pohoda 14. divizije na Štajersko

SKLADI

primer uspešnega reševanja socialne problematike borcev

Skrb za borce, skrb za reševanje njihovih socialnih in zdravstvenih problemov, sodi že od ustanovitve ZBZ NOV med prvenstvene naloge organizacije. V zadnjih letih so bili na tem

področju dejavnosti doseženi že vidni uspehi, a praksa pri izvažanju teh nalog nam odkriva, da je med bivšimi borci še precej takih, ki jim je pomoč potrebna. Sem sodijo tisti, katerih osebni dohodki so pod splošnim povprečjem — in teh ni malo med borci upokojenci, med kmeti, ki sicer imajo zemljo, a je zaradi starosti ne morejo več obdelovati, pa tudi med zaposlenimi borci, katerih socialni položaj ni rožnat zato, ker spričo njihovih kvalifikacij dohodki, povsem razumljivo, niso primerni in tega stanja tudi dodatek k plači po 265a členu zakona o pokojninskem zavarovanju več ne rešuje zadovoljivo.

Našteti vse primere socialnih potreb bivših borcev pač ni mogoče, toda vsi ti terjajo sistematično reševanje. Zaradi tega so komisije za socialna in zdravstvena vprašanja pri ZBZ NOV po okrajih in ehake komisije pri združenjih borcev po občinah vsklajevale in reševale te probleme po svojih materialnih možnostih. Toda to ni zadostovalo.

(Nadaljevanje, na 2. strani)

Prenašanje tradicij NOV

na mlajše rodove

Ob 21-letnici zadnjega boja Pohorskega bataljona in ob 20-letnici ustanovitve Zidaniškove brigade — Pohorske

Natanko ob letu legendarno-tragičnega boja Pohorskega bataljona je bila blizu tam januarja 1. 1944 ustanovljena Pohorska bri-

gada, ki jo poznamo tudi pod imenom Zidaniškova. Ob tej priložnosti so bile na Pohorju in ob njegovem vznožju pestre prire-

di ve, v katerih so sodelovali »stari in mladi«.

To pa je prav tisto, kar je pri tej dejavnosti, pri

(Nadaljevanje na 2. strani)

OBČANOVA BELEŽNICA

Meglono, še temno zgodnje simeko jutro je bilo tisto, zaradi katerega je dotlej malokomu znana železniška postaja, komaj malo večja od barake, postala znana slehernemu Jugoslovancu, pa tudi mnogim ljudem v tujini.

Jajinci. Jajinci pri Beogradu. Predmestna postajica. Ure so se ustavile ob pol šestih... Prav takrat, ko je potniški vlak iz Požarevca s šestdeset kilometrsko hitrostjo naletel na pred signalom stoječi pospešeni vlak iz Niša... Tresk... Stokanje... V anale naših prometnih nesreč na železnici pa smo vpisali novo imejnih... v sezname mrtvih pa kar enainšestdeset ljudi ter čez dvesto ranjenih.

Strahna nesreča! Najhujša pri nas sploh. Ne le po vojni!

Preiskava je v teku, poročajo časniki. Kdo je kriv?

Ze zdaj je jasno, da je bolj ali manj gotovo botrovala tej nesreči malomarnost in neopreznost. Matičen zapis v zapisniku, da je »ta in ta vlak že vozil mimo«, namesto »tega da se ni vozil«, je povzročil, da je deset in deset ljudi ostalo brez svojih najljubših, da se še vedno boje za svoje sorodnike, ki leže po beograjskih bolnišnicah...

Spodrsilaj? Utrujenost? Ne moreš se znebiti občutka, da je vzrok

te hude nesreče malomarnost nekaterih železniških uslužbencev, ki bi le z nekaj več pozornosti lahko preprečili najhujše. In z malo več odgovornosti!

Da ODGOVORNOSTI! Ta besedica je v našem vsakdanjem življenju nekaj pastorek. Če skušaš v tem ali drugem primeru najti krivca za neko napak storjeno dejanje, se boš največkrat zaman trudil! Vedno se najde neka olajševalna okolščina, vedno se najde neki »objektivni« vzrok, tako da konica čuta odgovornosti otopi, še preden je bila »zabodena«.

Zaostriti je treba!

Kdo bo, denimo, odgovarjal — ne le na papirju, marveč dejansko! — za naslednji primer:

V Ljubljani je bila zgrajena nova zgradba za neko fakulteto. Zdal, ko je izgotovljena, pa so na mah ugotovili, da bi bilo življenjsko nevarno, če bi se zbrali v njej vsi študentje, kolikor jih je na tej fakulteti, naenkrat bi se lahko znašli pod ruševinami poslopja. Ker, tako pravijo, stavba ne bi zdržala take obremenitve!

Kdo bo za to odgovarjal? In kdo bi za to odgovarjal, če bi prišlo do nesreče?

V Mariboru so, kljub temu, da so vedeli kje bo potekala nova trasa magistrale čez ne dolgo tega odprti novi most čez Dravo,

zgradili novo stavbo neke ustanove. Zdal, ko je trasa končana, je ta nova stavba napoti. Treba jo bo čimprej odstraniti, porušiti. In, kajpada, zgraditi novo!

Mariborčani se sprašujejo ali je bilo to potrebno? Ali je bilo potrebno razmetavati sredstva za leto, dve, zaman, kajti, na diani je bilo, da je lokacija nemogoča. In vendar so stavbo zgradili, in kljub temu jo bodo morali porušiti!

Ljudje se sprašujejo, kdo je tega kriv? Zakaj se razmetavajo sredstva? Komu na ljubo je bila stavba zgrajena prav tam, kjer je zanjo neprimeren prostor?

Zdi se dostikrat, da je v našem vsakdanjem življenju, pojem odgovornosti, velik tabu. Neznanka! Pojem odgovornosti, ki pomeni milijone in milijone od družbe ustvarjenih sredstev, desetine in stotine življenj, ki so v naši družbi, kakšno imamo, vendar ne dragocenejša bogastvo!

Nemalokrat je slišati od mnogih občancev, najrazličnejših poklicev, položajev in starosti takele besede:

— Kaj se razburjša, saj pri nas tako ali tako nihče ne odgovarja za svoja napak storjena dejanja!

Tako mnenje, čeprav mu ne gre odrekati določene resnice, je vendarle, posplošeno vzeto, malce pretirano. Toda, da je odgovornost pri nas še vedno pastorek, je tudi res. Vsaj v nekaterih primerih. Mar ne bi kazalo zato počma odgovornosti zaostriti?

IZTOK AUSEC

Ne samo vratarji in telefonisti

Pred kratkim je komisija za vojaške vojne invalide pri predsedstvu ZZZB NOV okraja Maribor sklicala posvetovalno s predsedniki občinskih združenj vojaških vojnih invalidov. Na tej seji so razpravljali o problemih in težavah glede vojaških vojnih invalidov, njihove zaposlitve, kvalifikacije, prekvalifikacije in drugem.

Podatki še vedno 21 nezaposlenih vojnih invalidov. Pri večini od njih obstajajo osebni razlogi, da so še vedno izven delovnega razmerja. Sklenjeno je bilo, da se vodstva občinskih organizacij potrudijo, da bi tudi te vključili na ustrezna delovna mesta. V okraju je tudi še 27 mirovnih invalidov nezaposlenih. Tem invalidom je treba v bodoče posvetiti več pozornosti, da bi se vključili v poklicno rehabilitacijo. V tej zvezi so tudi sklenili, da je treba proučiti vsak posamezni primer in preko odgovornih občinskih organov poskrbeti za njihovo rehabilitacijo. Komisija je že predlagala stalni konferenci za rehabilitacijo invalidnih oseb, naj poskrbi za to, da bi se poklicna rehabilitacija omogočila vsem mirovnim invalidom, ker gre v takih primerih za mlade ljudi, pri katerih je delo osnovno načelo, pa vključitev v normalno življenje.

Na posvetovanju se je ugotovilo, da je v okraju 48 vojaških vojnih invalidov, ki so zaposleni na neprimernejših delovnih mestih. Od omenjenega števila je 21 invalidov z nizko kvalifikacijo, v številnih primerih pa delovne organizacije niso izvedle analitične ocene delovnih mest za invalide, ali pa so zanje določili le nizko kvalificirana delovna mesta. Marsikje so na delovnih mestih, ki bi ustrezala invalidom, zaposleni zdravi ljudje. Glede na to je bilo na posvetovanju sklenjeno, da se stalni konferenci za rehabilitacijo invalidnih oseb posreduje predlog, naj bi vplivala na vse gospodarske organizacije, da le-te konkretno izvedejo analitično oceno delovnih mest in da v invalidom ne določajo samo najnižja delovna mesta (vratarji, čuvaji, telefonisti, kurirji), temveč da

se zanje določijo tudi kvalificirana in visoko kvalificirana delovna mesta, ki jim ustrezajo. V okraju Maribor je 194 otrok po vojni umrlih borcev in vojaških vojnih invalidov. Štejejo pa prejema le 28 otrok. Zaskrbljujoča je problematika kolonij otrok živelih borcev in invalidov. Občinska združenja vojaških vojnih invalidov bodo morala v prihodnje več pozornosti posvečati kolonij otrok umrlih invalidov, s tem da se pri odgovornih organih zagotovijo zadostna finančna sredstva za štipendije.

Na podlagi poročila referenta za invalidsko varstvo pri okrajni skupščini Maribor, je sodelovale občinskih organizacij ZZZB in referati za invalidsko varstvo pri občinah pomanjkljivo. V zvezi s tem se naroča referentom kot vodstvom invalidskih organizacij, da v prihodnje ustvarijo tesnejše stike. Referenti je treba vabiti na konference krajevnih in občinskih organizacij ZZZB in jih podrobno seznaniti z invalidsko problematiko v mestih in na podeželju.

Jože Janež

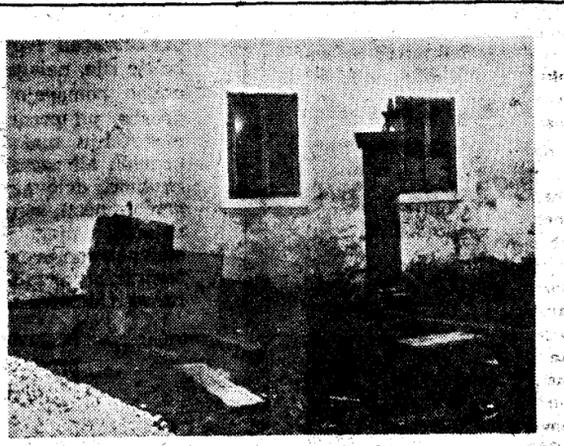
Skladi-primer uspešnega reševanja socialne problematike borcev

NADALJEVANJE S 1. STR.

Doslej so v vseh občinah določali proračunska sredstva za potrebe referatov za vprašanja borcev. Predsedstvo Zveze združenj borcev NOV ljubljanskega okraja pa je dalo pobudo za ustanovitev sklada za priznavalnice pri okrajni skupščini. To pobudo je posebej podpiral tudi okrajni komitej ZKS. Sklad je bil ustanovljen in se njegova sredstva uporabljajo za reševanja socialnih problemov določene kategorije borcev predvsem predvojnih revolucionarjev, španskih borcev, spomeničarjev in drugih odgovornih upravnopolitičnih delavcev, vsem ko zadeve ostalih borcev rešujejo po občinah.

V času proračunskega leta. Zaradi tega se zgodi, da ob koncu leta večkrat tudi nenačrtno uporabljajo preostala sredstva.

Vsekakor je treba ugotoviti, da so v ljubljanskem okraju doslej že kar lepe uspehe pri skrbi za bivše borce prav zato, ker so ustanovili sklade za borce. Za njihov način dela in za njihove uspehe se zanimajo tudi drugi okraji in pa tudi posamezne občine iz drugih okrajev. In prav to potrjuje, da je ta način reševanja socialnih in zdravstvenih zadev borcev in vojaških vojnih invalidov najprimernejši in najuspešnejši.

Spomenik pod kapom

Vse kaže, da bo spomenik padlim borcem v Kranjski gori do spomladi stal pod kapom bivšega sodniškega poslojca. Naše časopisje je o tem spomeniku oziroma o njegovi selitvi že pisalo, toda vse kaže, da je vse skupaj kljub temu ostalo na mrtvi točki.

Kranjskogorski spomenik padlim borcem so zgradili domačini v glavnem s prostovoljnimi prispevki kmalu po končani vojni in je zato eden izmed prvih pri nas. Razumljivo je, da je skromen in primerjavi z drugimi, kasnejšimi spomeniki, toda morda je ravno zato kot spomin na graditev v takratnih težavnih časih še posebno drag. Takrat, ko so ga postavili, še nihče ni zahteval lokacije, nihče še ni slutil, kako se bo nekoč Kranjska gora razmahnila. Zato je zdaj, ob nujni in potrebni regulaciji naselja, moral spomenik proč...

Ce ne more stati start spomenik na starem kraju, naj stoji na novem in tisti, ki ga je dal porušiti, naj ga postavi tja. To je obljubil tudi predsednik občinske skupščine.

Toda člani ZB in drugi niso bili zadovoljni z novim krajem, kjer naj bi spomenik stal, in to iz popolnoma upravičenih razlogov. Dosegli so drugo lokacijo, toda občinska skupščina je odlašala z izdajo odločbe. Ko je odločba končno le zagledala beli dan, pa je že pritisnila zima in gradbeno podjetje »Tehnik« se ni moglo več lotiti dela...

Tako je ostal spomenik pod kapom in pod udarom plazov, ki bodo padali s strehe. Razniplači kamni »krastjo« Kranjsko goro blizu kraja, kjer je spomenik stal prej, in privlačijo poglede številnih tujcev ter domačinov. Kaj si mislijo posebno tujci o spoštovanju do naših žrtev, pa je že drugo vprašanje.

Ivan Arh

S Štirinajsto divizijo na Štajersko

NADALJEVANJE S 1. STRANI

— Omenili ste, da med cesto in železnico leži vasica. Kako vas je »pričakala« ustaška posadka v vasi?

— Zopet v zasedi. Tam, pod vasjo je bil boj še hujši. Okrepljeni z bataljonom, ki se je ob našem preboju prve zasede umaknil proti vasi, so ustali močno pritisnili z minometali.

— Ob preboju čes progo, Zagreb—Karlovec je padel tudi komandant Sercejeve brigade, Jaka Rihar. Se spominjate tega nesrečnega dogodka?

— Nekaj minut smo ležali na njivi ob progi ter čakali ugodno priložnost, da stečemo preko tirov. Ob živigvanju min in svinčenk smo se ped za pedjo pomikali proti našemu cilju. Nenadoma smo izvedeli novico, ki se je kakor blisk razširila med nami: padel je komandant Jaka Rihar. Ubila ga je nesrečno namerjena mina, ki je priletela iz vasice ter poleg komandanta ubila še nekaj drugih tovarišev in uničila radijsko postajo.

— Kako ste končno prešli železniške pragove?

— Po slabi uri od trenutka, ko smo padli v zasedo, so ozračje pretresle močne eksplozije. Minerji 13. brigade »Mirka Bračič« so minirali progo. Razveselili smo se; torej je fantom že uspelo doseči tračnice! Ni se nam bilo več treba bati presenečenja z oklopnim vlakom, ki bi utegnil pripeljati pomoč iz Zagreba ali Karlovc. Z nekaj tovarišji sem v ugodnem trenutku planil in bil presekati žice železniških zapornic iz vasi. Pot preko proge je bila prosta in nista minili več kot dve uri, ko je celotna divizija nadaljevala pot proti Zagrebu.

OBVESTILO NAROČNIKOM REVJE »BOREC«
Naročnike revije »Borec« obveščamo, da bodo prejeli 1. številko letošnjega letnika proti koncu januarja. Prosimo, da nam oprostijo zakasnitev, do katere je prišlo zaradi tehničnih ovir.
Uprava revije »Borec«

Italijanski Socialistični stranki (PSI) proti notranji razcep, v njej so se pojavila globoka nasprotja zato, ker so vstopili socialistični ministri v sedanjo vlado levega centra, je poudaril Palmiro Togliatti, sekretar italijanske Komunistične partije, ko je govoril o položaju v italijanski Socialistični stranki.

Po vsej Gani so bile zadnje dni množične demonstracije, na katerih so prebivalci obsodili poskus atentata na predsednika Kwame Nkrumah. Kot smo že poročali, je neki neznanec, preoblečen v policaja, streljal na Nkrumah, toda Nkrumah se je umaknil strelom, ter sam nato razorožil napadalca. Tudi gansko časopisje zahteva ostre ukrepe proti nasprotnikom ganske poti v socializem.

Pod geslom: »Stari kolonialni emblemi so nezdružljivi s statusom neodvisnosti nove Kenije!« je apelirala kenijska vlada na vse svoje državljane, naj izročijo muzeje ali pa kakim drugim ustanovam, ki opravljajo take ali podobne posle, vse materialne ostanke iz časa kolonialnega obdobja, kot so to slike, fotografije, kipi. Istočasno je vlada pozvala podjetja, ustanove in posameznike, naj sedaj veljavne dokumente zamenjajo, če so na njih znamke ali emblemi iz časa kolonializma.

Široko akcijo za nacionalizacijo zemlje v Alžiriji označimo lahko tudi z geslom »Alžirsko zemljo Alžircem!« Alžirski minister za kmetijstvo je namreč povedal, da je prevzela alžirska vlada od francoskih lastnikov nad 3,320.000 hektarov zemlje, ostalih 260.000 ha, kolikor jo še imajo Francozi, pa bodo prevzeli kasneje.

Zastopniki delegacij CK federacije Komunistične mladine Italije in CK Zveze mladine Jugoslavije, ki so se sešli v Ljubljani, so izmenjali misli o novi jugoslovanski ustavi, o sedanjem političnem položaju v Italiji, o vlogi, ki jo imata Komunistična partija Italije in federacija Komunistične mladine Italije, o vprašanih mednarodnega delavskega in mladinskega gibanja in o medsebojnem prihodnjem sodelovanju.

Ce pomeni postopek za obnovu kulturnega sporazuma za letos in prihodnje leto med ZDA in SZ nov dokaz za normaliziranje odnosov med obema državama, pa ima nasprotno težnje izjava ameriškega republikanskega senatorja Goldwaterja, ki jo je dal v Washingtonu. Zadržil je namreč, da bo — če bo izvoljen za novega predsednika ZDA — obnovil jedrske poskuse v atmosferi, razveljavil bo diplomatsko priznanje SZ in predlagal, da se ZDA umaknejo iz OZN, če bi sprejeli v OZN Kitajsko.

Dogodki tedna

Po dogovoru, ki sta ga lani 17. decembra sklenila vlada NDR in zahodnoberlinski senat, da prebivalci Zah. Berlina lahko v času novoletnih praznikov obiščejo rojake v Vzh. Berlinu, je bilo izdanih 1.300.000 dovolilnic, zadnji dan pa je prestopilo meje Vzh. Berlina 290.000 Berlinčanov. Na obeh straneh soglasno zatrjujejo, da bi kazalo tak ali podoben dogovor za normalizacijo potniškega prometa med obema Berlinoma znova obnoviti in celo razširiti, s čimer bi bilo kar najbolj ustvarjeno ozračje zaupanja in zblizevanja.

Se preden se je papež Pavel VI. vrnil iz romanja po »Sveti deželi«, je postal poslanice 244 voditeljem na svetu, med njimi tudi predsedniku Titu. Le-ta se mu je zahvalil za poslanico, pridružujoč se njegovim željam za blaginjo in mir vseh narodov.

Resolucija, ki jo je sprejel izvršni odbor Generalne unije alžirskih delavcev, podpira socialistično politiko vlade predsednika Ben Bele, navaja, da je dolžnost alžirskih delavcev na vasi in po mestih, da bodo z vsemi sredstvi in vedno branili revolucijo in njene pridobitve pred kontrarevolucionarji in imperialističnimi agenti, priporočajo ustanovitev močnega združenega gibanja v trgovini, ki bi konkuriral zasebnemu sektorju, ter opozarja, da stavka kot sredstvo boja delavcev za svoje pravice — čeprav zagotovljena z ustavo — zdaj ne ustreza več pojemu v Alžiriji.

Delegaciji KP Francije in KP Španije sta odločno obsodili razbijsko dejavnost viditeljev KP Kitajske ter obsodila povesnelo gonjo KP Kitajske proti SZ. Hkrati pa obe partiji podpirata napore za sklicanje mednarodne konference delavskih in komunističnih partij.

Kolumbijski predsednik Valencia je dejal, da Kolumbija ne priznava vlade vojske junte v Hondurasu in da njegova država ne bo priznala vojaških režimov, ker to pomeni podpirati sile, ki se borijo proti demokratičnim vladam v Latinski Ameriki.

Štirje rudarji so bili ubiti in ručarskem področju Johannesburga, trideset pa je bilo ranjenih v spopadih med njimi in tamkajšnjo policijo. Policija je streljala vsevprek na črne rudarje ter jih nato veliko aretirala. Dan po spopadu nad 600 rudarjev ni odšlo na delo.

Odkar je postal Johnson novi predsednik ZDA, je prvič pred ameriškim Kongresom izjavil, da je svet, v katerem ne bi bilo vojne, končni cilj ZDA. V tej svoji prvi poslanici je L. Johnson med drugim omenil, da bodo ZDA zmanjšale proizvodnjo urana za jedrske orojke na 25%, in da bo ameriška delegacija na razorožitvenih pogajanjih v Zenevi podala nove predloge za nadzorovanje in dokončno prepoved oborožitve.

Spravljive izjave sovjetskih in zahodnih predstavnikov na minulem zasedanju OZN, snižanje stroškov za oborožitev v ZDA in SZ — vse to je U. Tunt označil kot ukrep, ki sta ga narekovali večje medsebojno razumevanje in iskrena odgovornost za zagotovitev miru na svetu.

Kakih tisoč protirevolucionarjev je pred čnevi organiziralo v Oranu v Alžiriji demonstracije in izgrede proti sedanjim alžirski vladi. Skupaj z nekaj brezposelnimi, mladoletniki in huliganji so nosili francoske zastave, vzklikali buržoaznim politikom ter kolaboracionistu Messali, nato pa so ropali trgovine in zagrešili vrsto drugih kaznivih dejanj. Policija je razgnala demonstrante, aktivisti FLN pa so takoj organizirali ljudske manifestacije v znamenje podpore vladi in političnemu biroju FLN v Ben Belu na čelu.

Ameriško zunanje ministrstvo je izrazilo »obžalovanje«, ker je neka britanska družba prodala Kubi 400 avtoбусov in rezervnih delov v vrednosti 10 milijonov dolarjev, zakaj »... to ni v prid prizadevanjem, da bi izločili kubanski režim in oslabil njegovo gospodarstvo...«

Fašistični deničarji, ki kažejo sovraštvo proti veliki demokratični organizaciji, ki vodi boj delavskega razreda, so z bombami poškodovali palačo Generalne federacije dela (CGIL) v Rimu. V vseh večjih italijanskih industrijskih središčih in mestih so začeli protestna zborovanja proti fašističnim in neofašističnim elementom, ki so napadli sedež federacije v Rimu, so pa v preteklih dneh storili še več drugih kriminalnih dejanj proti delavskim, mladinskim in drugim demokratičnim organizacijam.

Izjave premiera Ču En Laja na mitingu v Skadru in Tirani, na katerih je ponovil izmislijene in v praksi povsem demantirane obtožbe o vojaških provokacijah SFRJ proti Albaniji, so namerano podplahovale zloglasne sovražne politike albanskega vodstva do Jugoslavije.« je poudaril Dušan Blagojević na zadnji »iskovni konferenci« v Beogradu.

Ameriške čete, ki so stacionirane na področju Panamskega prekopa, so streljale na panamske študente, pri čemer je 14 ljudi izgubilo življenje, nad 160 pa je bilo ranjenih. Med mrtvimi sta bili dva ameriška vojaka. Zaradi te akcije ameriških vojakov v Panama »suspendirala« diplomatske stike z ZDA, zatrjujejo a tudi, da je Panama formalno odpovedala pogodbo z ZDA o pravi nad kanalsko cono. Odnosi z ZDA pa bodo prekinjeni, skler ne bodo pogodbe spremenili. Ameriške čete, stacionirane a področju Panamskega prekopa, so streljale na panamske študente, ki so zahtevali, naj izobesijo panamsko zastavo na območju prekopa.

Ob tabornem ognju

V novi pokojninski zakonodaji se ne obetajo mnoge novosti. Tiste, ki prinašajo izboljšanje dosedanjih pogojev, pozdravljamo, ne moremo pa se strinjati s tistimi določili, ki pomenijo izgubo dosedanjih pravic ali poslabšanja obstoječega stanja. V tezah za zakon o pokojninskem zavarovanju je predvideno načelo, ki, izoblikovano v posebnem členu zakona o pokojninskem zavarovanju, po našem mnenju ni v skladu z duhom naše socialistične zakonodaje. Gre za to načelo:

»Najbolj smotno bi bilo, da bi socialni zavarovanec po dopolnitvi pokojninskega staža (40 let, a za ženske 35 let), in ko dopolni starostno dobo 60 let (moški), oziroma 55 let (ženske) moral iti v pokoj. Taki upokojeenci ne bi smeli biti več v delovnem odnosu niti s polnim niti s skrajšanim delovnim časom. Zaposlili bi se lahko samo še pogodbeno za izvršitev določenega dela. S pogodbo bi se določila višina plače za to delo, način plačevanja in tudi čas trajanja dela. To pa ne bi vplivalo na izplačevanje pokojnine.«

Povsem pravilno je dalje predvideno, da se lahko ponovno zaposlijo tisti, ki so iz kakršnihkoli vzrokov bili predčasno upokojeni. Seveda bi le-ti pri ponovni aktivni zaposlitvi izgubili pokojnino in dobivali plačo, a delovna doba bi se jim vracala v povečanje pokojninskega staža.

To določilo je zelo umestno, ker bo omogočilo mnogim prizadetim, da pridejo do polnih pokojninskih pravic. Toda v

nasprotju s tem pa bo prvo načelo prizadevalo mnoge, ki so še sposobni za delo in bi tudi radi še delali, čeprav imajo za seboj že polno službeno dobo. Ne gre pri tem le za borce, marveč za vse socialne zavarovance, čeprav bo le majhen odstotek od njih prizadevalo to določilo. Vmes bodo tudi nekateri bivši borci, ki so fizično še toliko sposobni, da bi lahko delali — ne morda sedem ali osem ur dnevno, pač pa v skrajšanem delovnem času honorarno po nekaj ur dnevno.

Je pa še nekaj drugega, kar je spričo navedenega določila vredno premisliti. Marsikje, bodisi v podjetjih ali ustanovah, imajo v službi nepogrešljivega strokovnjaka z dopolnjenim pokojninskim stažem. Sam bi bil voljan še delati, bodisi, da kot aktivni uslužbenec nadaljuje svoje delo še leto ali dve, morda tudi več, bodisi da kot upokojenec honorarno opravlja tista dela, za katera v delovni organizaciji še nimajo potrebnega strokovnjaka. In prav v takih primerih bi učinkovalo omenjeno določilo povsem negativno.

Poglejmo še dalje. Na raznih fakultetah, pa tudi na visjih šolah je precejšnje število univerzitetnih profesorjev, ki so starejši od 60 let moški ali 55 let ženske in ki imajo tudi že sedaj nad 40 oziroma 35 let službene dobe, ki pa so potrebni kot izredni strokovnjaki. Tudi na središnjih in osnovnih šolah je precej takih, ki so že izpolnili navedene pogoje. a so še potrebni zaradi pomanjkanja učnega kadra. Če bo torej uzakonjeno navedeno načelo, bo to prizadelo ne same tiste socialne zavarovance, ki so še voljni in sposobni delati tudi po dovršeni službeni dobi, marveč tudi razne ustanove in gospodarske organizacije. Pri posameznih bi lahko to določilo povzročilo nepogrešljivo škodo.

Vsekakor bi bilo bolje, da tako določilo ne bi prišlo v zakon.

V. M.

Miha Klinar

Prvi zahodnokoroški bataljon

(Nadaljevanje)

»Naša glavna naloga je, da začnemo operirati po vsej Koroški. Tudi na oni strani Drave in da povsod dvigamo upor. Ne bo nam tako težko, ker smo dobili vodiča, ki pozna Koroško. On nam bo kazal pota,« je pokazal na koroškega partizana, ki naj bi postal vodič.

Velike, odgovorne naloge. Ali jim bodo kos?

NOVINEC

Novinec jih je zabaval, ker je skrbel za osebo nego, kakor da bi bil doma. Vsak dan se je sveže obril. Imel je celo kolonjsko vodo, zobno kremo, ščetko.

»Saj je prinesel s sabo celo drogerijo,« je rekel nekdo.

»Kar pusti ga. Čim bolj bo čist, tem bolj bodo lezle uši nanj.«

Marsikateri partizan je bil namreč prepričan, da so uši nore na čistoto.

»Morda bodo šle vse nanj in se jih bomo mi popolnoma znebili.«

»Potem naj se kar parfumira.«

»Če ima že uši, prav gotovo dišijo.«

»Mu jih boš vsaj lahko vrnil, če bodo zašle k tebi.«

Tako so se skrivaj zabavali na novinec račun. Ne zaradi zlobe, marveč zato, da bi hitreje minil čas.

Novinec je bil zares posebej higiena, kakor ga je že ob njegovem prihodu krstil nekdo. Toda zaradi tega ni bil nihče jezen nanj, dokler jih ni ujezil z jezikanjem in omalovaževanjem njihovoga »bataljona«.

»Pravzaprav mi je žal, da sem se javil prostovoljno za Koroško in v vašo četico,« je rekel. Osupli so ga pogledali.

»Nismo četica. Imenujemo se bataljon,« ga je nekdo opomnil.

»Kakšen bataljon?« se novinec s to oznako ni strinjal.

»Vsi partizanski bataljoni so zrasi na tak način. Tudi naš bo,« je nekdo branil ponosni naslov svoje enote.

»Dvomim,« se novinec za ugovor ni zmenil.

»Tu ni kaj dvomiti,« je rekel oni. »To so dejstva, ki jih potrjujejo izkušnje.«

»Verjel bi, ko bi ne slišal, da ste paničarji,« je rekel novinec popolnoma pristojujo.

»Paničarji? Kdo je to rekel?« se jih je oglašilo več hkrati.

»V četi, kjer sem čakal na zvezo z vami, so rekli, da je vaša četa paničarska.«

»V kateri četi?« so ga ostro pogledali.

»Ja, v oni vendar! V oni pod Golico.«

»Vidiš, kako nas opravljajo,« je rekel Nande.

»Imeli so vas že za razhajkane in razbite,« je rekel. »Zato mi je skoro žal, da nisem raje ostal pri njih.«

»Fant,« se je tedaj oglašil Gabrijel. »Koliko časa pa si že v partizanih?«

»Že sedem dni,« je rekel.

»Vidiš, tile tu pa so že skoro dve leti,« je Gabrijel pokazal na Nandeta, na Slovenka, na Tilna in še nekatero. »Kadar boš ti preživel toliko bitk kakor oni, potem boš šele lahko sodil, kdo je paničar in kdo ni.«

»Pa saj to je tisto. Prišel sem se borit, pa tu sedim,« je rekel novinec.

»No, če si v resnici tak junak kakor v besedah, boš imel kmalu dovolj priložnosti, da se boš izkazal,« je rekel Gabrijel, ki je bil včasih nagle jeze.

ZGODOVINSKO-REPORTAŽNA KRONIKA OB 20-LETNICI USTANOVITVE

Novinec se jim je zdel čudak. Niso vedeli, kam bi sodil: ali mednje ali kam drugam. Takrat ni zapustil v njih najboljšega vtisa, prav kmalu pa se je otreseel svojih posebnosti in postal prav tak kakor drugi partizani.

IZJALOVljena AKCIJA

Odločili so se za demonstrativno in prehranjevalno akcijo v Podrožici. Tomo, Zvone in že tako, da akcije in operacije potekajo navadno koroški vodič so izdelali načrt. Toda v vojni je drugače, kakor so bile zahtevane. Vojna ni mirnodobski vojaški manever, da bi stvari potekale tako, kakor so si jih zamislila poveljstva. Tudi ta akcija je potekala drugače, kakor so bili predvidevali.

Kakor navadno so proti večeru krenili na pot. Ni bila lahka, saj se je že svitalo, pa so prišli šele nad dolino. Kratka poletna noč je bila zopet prekratka, da bi prišli do Podrožice še za teme in v njenem varstvu opravili akcijo in zavarovali umik. Kolono je vodil Tomo, takoj za njim je šel vodič, potem Gabrijel, na začetju pa, kakor je bila v partizanih, vsaj v manjših enotah navada, komisar.

Zaradi naglo naraščajočega dneva bi bilo morda bolje, ko bi se ustavili in se čez dan kje zamaskirano utaborili. Mogoče bi se to tudi zgodilo, ko bi Tomo in vodič ne zagledala pred seboj nekega civilista, ki ju je nagovoril.

»Kaj, ste partizani?« je vprašal.

»Ja,« je rekel Tomo nič hudega sluteč. Slovenska govornica ga je najbrž razveselila in odvrnila njegove misli od prepotrebne nezaupanja in previdnosti pred neznanecem. Se preden se je zavedel, je neznanec potegnil revolver in ustrelil naglo dvakrat in s prvim strelom zadell Toma, z drugim pa vodiča. Tretja krogla je siknila mimo Gabrijelove glave v trenutku, ko je dvignil puško in ustrelil proti neznancu.

Morda je neznanec šele tedaj zagledal kolono in se naglo pognal nazaj, potem pa so proti partizanom zasikali strelji z neke druge strani. Ker je padel Tomo, komisar pa najbrž ni videl, kaj je spredaj, se je tudi partizanska kolona naglo umaknila. Ko je Gabrijel izstrelil prvih pet nabojev in se začudeno ozrl nazaj, zakaj ga ne podpro, je bil sam. Zato se je tudi on pognal nazgor in naletel na tovariše kakih dvesto metrov višje.

»Za vraga, Tomo in vodič sta padla! Kaj čakate!« je vzkliknil komisarju. Bil je jezen in ni izbiral besed, kakor jih na nekem pohodu mimo koč na Rožici ni izbiral komisar, ki ga je takrat nadrl s paničarjem samo zato, ker je držal na pohodu za vsak primer puško pripravljeno na streli. Komisar se je takrat morda samo pošalil, toda Gabrijel je bil za take stvari občutljiv. In ker se je bil sam znašel pred sovražnikom in le za las ušel Tomovi in vodičevi usodi, se je spomnil takratnega dogodka. »Zdaj se je izkazalo, kdo je paničar,« je jezno rekel komisarju. »Ko bi imel puško pripravljeno, bi se ti ne bilo treba umakniti tako daleč nazaj!« je komisarja izplačal, nato pa (bil je vodnik), predlagal, naj komisar z delom čete takoj juriša v desno smer, on pa v levo. Komisar se ni protivil.

Jurišali so. Vendar ta ukrep ni bil najboljši. Zaradi navzkrižnega ognja bi se skoro zapletli v spopad med seboj. Položaj je postal nejasen in k sreči ne komisar ne on nista hotela tvegati juriša do doline in sta se umaknila. Padlih niso utegnili pokopati. Niso vedeli, da Tomo ni mrtev in da je bil le v globoki nezavesti. Šele kasneje so zvedeli, vsaj tako se je govorilo, da so Toma zajeli Nemci. Če so bile te govornice resnične, niso mogli ugotoviti. Za Tomom je izginila vsaka sled...

Akcija v Podrožici se je izjalovila. Zato so njeno izvedbo preložili na kasnejši čas.

Nenavadne partizanske zgodbe

V začetku marca leta 1943 je krenila kolona okrog štirinapetdesetih, večinoma neoboroženih, partizanov — novincev na težak pohod iz Kerkov v Trnovskem gozdu na Dolenjsko. Namen tega pohoda je bil, da se novinci na Dolenjskem oborožijo in izurijo ter se nato zopet vrnejo na Primorsko. Pred nami je uspelo že dvema takima kolonama neopazno napraviti to pot.

Največ smo hodili ponoči in to po stranskih poteh mimo Bele, Črnega vrha, v velikem loku okoli Postojne in tako srečno prispeli v gozdove Sneznika.

Kasneje smo zvedeli, da je sovražnik odkril smer našega pohoda. Na Snezniku je prišlo več tisoč italijanskih vojakov iz raznih krajev Primorske in iz jugoslovanske strani. Izkopali so jarke, postavili španske jezdece s seboj so imeli tudi večje število izurjenih policijskih psov-voščakov.

Odkar smo bili na pohodu, je minilo približno štirinajst dni. Snezniku smo se približali izčrpani, brez hrane, premočeni in premraženi. Šibkejši so padali v nezavest. Prišlo je sporočilo:

»Stroga tišina. Še dvajset minut in bomo v Jugoslaviji.«

Proti koncu poti smo izjemoma hodili tudi podnevi. Vodič krajev ni dobro poznal in se je bal, da bi zašli. Pot nas je vodila po neki dolini med dvema pobočjema. Zadnje minute smo vsi čutili nekaj morečega. Bila je nepopisna tišina. Sami od se-

TAKEGA JURIŠA ŠE NISEM DOŽIVEL

be smo povečali razmaka in stopali kar se da mrtvi. Spominjam se lepe, mlade neznanke partizanke, ki je bila melemo okoli nas. Sproteženo ranjena v trebuh, je stopal njegov sin in se je neprekinjen orogelj sovražnikovega orožja, od pušk do minometov. Bili smo obkoljeni. Iz prejšnje tišine je nastal pravi pek.

Začeli smo brezupno jurišati, dokler nismo prodrli do španskih jezdecov, ki so bili minirani. Jurišali smo v drugo smer, od koder se je na nas vsulo krdelo psov-voščakov. Italijani so vpili na nas, naj se predamo. Odgovorili smo jim s še silovitejšim jurišem, s katerim smo jurišam je v tem peklu

naše bližine, so obležali in Trstom«, stran 186—ke in stopali kar se da mrtvi. Spominjam se lepe, mlade neznanke partizanke, ki je bila melemo okoli nas. Sproteženo ranjena v trebuh, je stopal njegov sin in se je neprekinjen orogelj sovražnikovega orožja, od pušk do minometov. Bili smo obkoljeni. Iz prejšnje tišine je nastal pravi pek.

Začeli smo brezupno jurišati, dokler nismo prodrli do španskih jezdecov, ki so bili minirani. Jurišali smo v drugo smer, od koder se je na nas vsulo krdelo psov-voščakov. Italijani so vpili na nas, naj se predamo. Odgovorili smo jim s še silovitejšim jurišem, s katerim smo jurišam je v tem peklu

naše bližine, so obležali in Trstom«, stran 186—ke in stopali kar se da mrtvi. Spominjam se lepe, mlade neznanke partizanke, ki je bila melemo okoli nas. Sproteženo ranjena v trebuh, je stopal njegov sin in se je neprekinjen orogelj sovražnikovega orožja, od pušk do minometov. Bili smo obkoljeni. Iz prejšnje tišine je nastal pravi pek.

Začeli smo brezupno jurišati, dokler nismo prodrli do španskih jezdecov, ki so bili minirani. Jurišali smo v drugo smer, od koder se je na nas vsulo krdelo psov-voščakov. Italijani so vpili na nas, naj se predamo. Odgovorili smo jim s še silovitejšim jurišem, s katerim smo jurišam je v tem peklu

uspelo dobiti eno od višinskih točk.

Oboroženih je bilo le štirinajst borecev iz spremstva. Ti so napravili varnostno obroč, ostali brez orožja pa smo se zavarovali med kamenjem ali pa polegli na tla. Tu pa se je odigrala nenavadna zgodba...

Potekel je dan, minila je noč, borba pa ni prenehala. Po treh dneh in nočeh v obroču je našim zmanjkalo municije. Redki italijanski prostovoljci, ki so z generalom »savoi« prišli do vojaka »Med Triglavom

da nas Italijani ne bodo mogli dobiti.«

Zbrali smo se na robu gozda. Na čelo juriša je stopal, sedaj še živ, Ivan Beričič-Rajko, komisar. Ta je bil kasneje vodič in udeleženec ene najuspešnejših in najdrznejših diverzantskih akcij na Primorskem med zadnjo svetovno vojno, ki je bila izvedena v idrijskem rudniku v globini preko 300 metrov, v noči med 5. in 6. februarjem leta 1944. (Glej knjigo Stanka Petelinova »Savoi« prišli do vojaka »Med Triglavom

linico in se pognali navzgor proti sovražnikovu položaju in začeli metati kamenje. V trenutku so Italijani prenehali streljati in prišel se je pravi pravcati beg, ki mu ga ni bilo primera.

Preboj, edinstven te vrste, je uspel. Prebita je bila utrjena linija z nakopičenim modernim orožjem 20. stoletja. In s čim? S kamenim orožjem! Orožjem, ki ga je uporabljal pračlovek na začetku svojega razvoja.

Valentin Tratnik-Gregor

NE PRIZNAMO...

3

Čeprav je vlada Velike Britanije še precej razumno sprejela sklepe zasedanja AVNOJ, vendar še ni zavrgla misli o ponovni vzpostavitvi monarhije v Jugoslaviji, kajti — po Edenovih besedah — je vselej imela »najtoplejše simpatije za mladega kralja.«

BELA HIŠA BREZ ENOTNEGA STALIŠČA

Ameriški sekretar za zunanje zadeve je v skladu s smernicami Teheranske konference in po primeru britanskega kolega na tiskovni konferenci, ki jo je sklical 9. decembra 1943, izjavil, da bodo Združene države Amerike podprele jugoslovanske partizane. Njihova pomoč bo stonela na praktičnih vprašanjih odpora nemški armadi. Dokončna državnost in politična ureditev Jugoslavije pa je — po besedah Hulla — zadeva, ki naj bi jo kasneje reševalo samo jugoslovansko ljudstvo.

Navzlic temu pa je vodja State Departmenta že osem dni kasneje seznanil Konstantina Fotiča, poslanika jugoslovanske begunske vlade v Washingtonu, da Združene države Amerike ne nameravajo izvajati pritiska na begunsko vlado, naj se odreče Draže Mihailovića. Na Hullova

predlog je vojaško-obveščevalna služba poklicala na poročanje v Washington podpolkovnika Sight-asa in kapetana Manesfielda, ki sta bila uradna predstavnika ameriškega generalštaba pri Draži Mihailoviću. Oba pa sta bila sovražno razpoložena do našega ljudstva in sta poročala o nekakšni četniški borbi proti Nemcem v Srbiji in vzhodni Bosni. Rooseveltu sta izročila tudi osebno pismo Draže Mihailovića s prošnjo, naj se predsednik Združenih držav Amerike osebno zavzame za četniško gibanje v Jugoslaviji. Poročila ameriških oficirjev in neenotna stališča State Departmenta so v neki meri vplivala tudi na Roosevelta.

SOVJETSKA VLADA PROTI DRAŽI MIHAILOVIĆU

Sklepi drugega zasedanja AVNOJ so pri vladi Sovjetske zveze naleteli na ugoden odmev. Sovjetska zveza se je trudila, da bi v okvirih protihitlerjevske koalicije izkoristila pozitivno stališče Britanije in Amerike v odnosu na zborovanje v Jajcu za čim močnejše mednarodno priznanje nove Jugoslavije ter za materialno in moralno pomoč narodno-osvobodilnemu gibanju.

Zato je vlada Sovjetske zveze 13. decembra 1943 uradno ob-

sodila četnike Draže Mihailovića kot okupatorjeve sodelavce. Hkrati s tem je seznanila javnost, da sta v Jugoslaviji ustanovljeni zakonodajna skupščina in njena vlada ter poudarila, da ne more ostati ravnodušna glede nadaljnjega razvoja dogodkov. Zato meni, »da mora priti do podrobnih podatkov o vseh jugoslovanskih dogodkih in partizanskih operacijah, zaradi česar je sklenila, da bo poslala v Jugoslavijo sovjetsko vojaško odposlanstvo, kot je to že poprej storila britanska vlada.«

POLITIKA »TROJANSKI KONJ«

Zahodni vladajoči krogi so po drugem zasedanju AVNOJ, ko je postalo že vsemu svetu jasno, da je narodnoosvobodilno gibanje dokončno premagalo reakcijo in preraslo v tvorca nove države, spremenili taktiko proti novi Jugoslaviji. Zahodne reakcionarne sile so si želele s politiko »trojanskega konja« — s kompromisi — priboriti čim več koncesij za monarhijo s pomočjo pogajanj o interesnih področjih ter s pomočjo gospodarskega vojaškega in političnega pritiska na novo Jugoslavijo.

Taktika zahodnih zaveznikov, ki naj bi s kompromisi z vod-

stvom narodnoosvobodilnega gibanja aktivirala nekdanje meščanske stranke in pripeljala na vodilne položaje čimveč pristavejšega režima in agentov buržoazije, naj bi dosegla zastoj in paraliziranje nadaljnjega revolucionarnega razvoja nove Jugoslavije.

POS LANSTVO CHURCHILLOVEGA SINA

Pobudo za novo politično akcijo je naposredno po Teheranski konferenci prevzel Winston Churchill, ki se je želel čim podrobneje seznaniti z razmerami v Jugoslaviji in je zato prve dni decembra 1943 poklical v Kairo na poročanje generala Macleana, šefa zavezniškega vojaškega odposlanstva pri Vrhovnemu štabu. Potem ko je skrbno proučil vsa dejstva, se je Churchill sam prepričal, da bo narodnoosvobodilno gibanje v plojnosti ureditvi igralo odločilno vlogo. Glede na to, da je negativno ocenjeval politični položaj vlade kraljevine Jugoslavije, je Churchill sklenil, da bo prek posebnih odposlancev stopil v stik s samim maršalom Titom.

Konec decembra 1943 je Winston Churchill poklical v Kairo svojega sina Randolpha, ki naj

bi se odpravil na zaupno in zahtevno nalogo. Čeprav je izkušeni državnik znal ceniti svoje sodelavce, je vendar na to akcijo napolit lastnega sina. Tako je Randolph Churchill postal vodja posebnega odposlanstva z nalogo, da izroči predsednikovo pismo maršalu Titu in ugotovi, »kakšne koristi bi bilo moč doseči za kralja s pogajanjmi z NKOJ glede na spremenjene razmere po drugem zasedanju AVNOJ.«

Medtem ko je Randolph letel prek Italije proti Jugoslaviji, je Churchill ukazal poveljstvu zavezniških sil za Sredozemlje, naj odpokliče britanska vojaška odposlanstva, ki so že od leta 1941 neprestano bila pri Draži Mihailoviću, da bi tako odstranili še zadnje formalne ovire pri sporazumevanju z NKOJ.

Med Churchillom in maršalom Titom je nekajkrat prišlo do izmenjave pisem. Britanski predsednik se je močno prizadeval, da bi vsaj nekaj dosegel za begunsko vlado in monarhijo v družbenopolitični ureditvi nove Jugoslavije. NKOJ, ki je izhajal iz ocene subjektivnih sil narodnoosvobodilnega gibanja in slabosti reakcije, je zavrnil vse tiste Churchillove predloge, ki naj bi rehabilitirali kompromitirano monarhijo.

Odločnost maršala Tita in njegove opravilne zahteve, naj

zahodni državniki pokažejo razumevanje in spoštovanje do izbojevanih zmag jugoslovanskih narodov, ki so bile uzakonjene s sklepi drugega zasedanja AVNOJ, so naposled prisilili Churchilla, da je 22. februarja 1944 zahteval od Spodnjega doma odobritev njegove politične akcije — kompromisa med NKOJ in begunsko vlado — in da ob tej priložnosti izjavi: »Partizani, ki imajo spretno vodstvo in ki so organizirani po načelih gverile, se znajo umikati, hkrati pa zadajati sovražniku smrtno udarce. Oni so tu, oni so tam, oni so povsod... Partizani imajo v osebi maršala Tita izkušene voditelje, ki se je proslavil v boju za svobodo.«

Tri dni kasneje je general Maclean prinesel besedilo nove Churchillove brzojavke, v kateri je v glavnem sprejel zahteve NKOJ, zahteve, na podlagi katerih je kasneje prišlo do sporazuma Tito-Šubašić. NKOJ je v težnji za priznanjem nove Jugoslavije nadaljeval pogajanja z zahodnimi zavezniki, vendar le s pozicij drugega zasedanja AVNOJ, ki je s svojimi sklepi položil temelje nove državne skupnosti jugoslovanskih narodov.

Dušan Plenča

Ali veš...

... KATERE LADJE NA SVETU SO NAJVEČJE?

Po prostornini je vsekar največja angleška ladja »Queen Elisabeth«, ki ima 83.673 bruto registrskih ton, sicer pa je teža približno 85.000 ton, dolga 314 metrov, široka 36 metrov, doseže pa hitrost 60 kilometrov na uro.

Po nosilnosti pa jo prekaša nekoliko manjši japonski tanker »Nišo Maru«. Nosilnost te ladje — teža tovora, posadke, goriva, hrane in drugega — znaša namreč 132.334 ton. Ladja je dolga 291 metrov, široka pa 43 metrov.

Vendar »Queen Elisabeth« ni najdaljša ladja na svetu. Na prvem mestu je francoska ladja »France« s 315,66 metra, ki pa ima »le« 66.348 bruto registrskih ton. Na tej ladji, ki lahko plove s hitrostjo 65 kilometrov na uro, je prostora za 2044 potnikov in 1144 mož posadke. Tretja največja potniška ladja na svetu pripada Združenim državam Amerike. To je ladja »United States of America«, ki lahko sprejme 1725 potnikov in 1.060 mož posadke.

Svoječasno so velike države kar tekmovala, katera bo imela večjo čezoceansko ladjo, ne da bi se preveč ozirali tudi na rentabilnost. Šlo je predvsem za ugled države. Sedaj pa že ravnao drugače. V Veliki Britaniji so npr. odpovedali gradnjo nove velikanke s 75.000 BRT, ki naj bi nadomestila »Queen Mary« in ki bi stala približno 30 milijonov funtov. Menijo namreč, da potniki, ki naj bi jim bila namenjena tako razkošna ladja, v današnjih časih raje potujejo z letali ko pa z ladjami.

Zato je treba v bodoče pričakovati, da bodo gradili manjše ladje, od 30.000 do 40.000 BRT, ki pa ne bodo preveč razkošne in bodo tudi bolj ustrezale sodobnim potrebam. Za tankerje pa to ne velja. Trdijo, da so tankerji s 100.000 BRT rentabilnejši od manjših ladij, vendar pa je po drugi strani le malo pristanišč, ki bi mogla sprejeti tako velike ladje.

... ZAKAJ SO FRANCOŠKI RODOLJUBI UBILI DARLANA?

Admiral Jean Francois Darlan je leta 1939 postal komandant francoske vojne mornarice. Ko je naslednjega leta Francija kapitulirala, ni verjel v zavezniško zmago, temveč je bil prepričan v skorajšnjo Hitlerjevo zmago. Tako se je zgodilo, da je v francoski kvilinski vladi postal njen podpredsednik, kasneje pa so ga imenovali še za komandanta oboroženih sil.

Maja 1941 se je sestel celo s Hitlerjem in mu dal v uporabo francoski afriški luki Bizerta in Dakar, prav tako pa mu je ponudil svoje usluge tudi v Iraku in Siriji.

Ko so se 8. novembra 1942 zavezniški izkrcali v severni Afriki, je Darlan, ki ga je izkrcanje presenetilo v Alžiru, nekajkrat zahteval navodil od kvilinske francoske vlade v Vichyju. Ker pa teh ni bilo, je ukazal, naj francoske enote prenehajo z odporom, Nemcem pa je to bil razlog za zasedbo dotlej še neokupiranega dela Francije.

In kaj se je zgodilo z Darlanom? Čeprav je bilo zahodnim zaveznikom dobro znano Darlanovo pristno sodelovanje s Hitlerjem, so ga imenovali za komisarja francoskega dela severne Afrike. Tamkajšnjim rodoljubom pa je bilo to le preveč in so ga v atentatu ubili.

... KOLIKO BRIGAD JE ŠTELA NOV?

Na območju Srbije je skupno delovalo 64 brigad, med katerimi so bile štiri artilerijske. Med najmočnejše spada 13. vojvodinska brigada s 4.800 borci, 12. vojvodinska brigada z 2.500 borci in 8. kosovsko-metohijska brigada z 2.000 borci, medtem ko sta 1. in 2. proletarska brigada imeli ob ustanovitvi približno 1000 borcev.

Na Hrvaškem je bilo prav tako 64 brigad, med katerimi je bilo pet artilerijskih. Ob ustanovitvi je največ borcev imela 7. dalmatinska brigada (1420), le malo manj pa 12.

dalmatinska (1380) in 13. dalmatinska brigada (1350).

V Sloveniji poznamo skupno 31 brigad, od katerih sta dve artilerijski. Ob ustanovitvi so bile najmočnejše 12. brigada (1700 borcev), Levstikova brigada (1400 borcev), Kosovelova brigada (1100 borcev) in Gregorčičeva brigada (1100 borcev).

V Bosni in Hercegovini je delovalo 40 brigad (med njimi 7 artilerijskih). Najmočnejša je bila 16. krajiška brigada (1759 borcev), le malo pa je za njo zaostajala 20. krajiška brigada s 1620 borci.

V Makedoniji je bilo 27 brigad, med katerimi so bile 4 artilerijske. Največ borcev so ob ustanovitvi imele 16. makedonska brigada (2212), 11. makedonska brigada (1305) in 18. makedonska brigada (1185).

Crnogorci so imeli skupno z dvema artilerijskima 13 brigad. Najmočnejša je bila 10. črnogorska brigada s 1500 borci.

Razen tega pa je treba omeniti še pet prekomorskih brigad, v katerih je bilo od 1000 do 2100 borcev, štiri inženirske brigade, jugoslovansko brigado, ki je bila ustanovljena 1. junija 1944 v Sovjetski zvezi, konjiško brigado, železniško brigado, dve tankovski brigadi in tri protiletalske brigade.

V tem številu smo upoštevali le dve italijanski brigadi («Brigata Triestina d'assalto» in «Fontanot»). Razen teh dveh pa so v osrednjem delu Jugoslavije delovale še tri brigade «Garibaldi» in brigada «Italia», v Slovenskem primorju pa divizija «Garibaldi Natisone» s tremi brigadami.

Naposled moramo omeniti še 23 brigad Korpusa narodne obrambe Jugoslavije.

Po teh podatkih sodeč je Narodnoosvobodilna vojska Jugoslavije skupno štela 286 brigad.

Kakšni »partizani« se bore v Venezueli?

Dne 4. decembra so na venezuelski obali našli večjo pošiljko orožja. Kubansko vlado pa so obtožili na podlagi oznak na kopiranih pušk, ki naj bi dokazovale, da so te puške kubanskega izvora. Hkrati pa je tudi belgijska tovarna orožja »Fabrique nationale des armes« potrdila, da je nekaj tega orožja njene proizvodnje in da ga je svoječasnoprodala kubanski vladi.

To je bil za venezuelsko vlado zadosten dokaz, kako se Kuba vmešava v njene notranje zadeve s tem, ko podpira uporniško gibanje »Frente nacionalne osvoboditve Venezuele« (FALN), in je zato od ameriških držav zahtevala, naj Castrovemur režimu enkrat za vselej napravijo konec.

S to afero pa svetovna javnost ni postala pozorna na nadaljnji razvoj dogodkov v Karibskem morju, temveč tudi na notranje razmere, ki vladajo v Venezueli. Kaj je pravzaprav FALN in za kakšne cilje se bori?

Dejstvo, da je bil prejšnji predsednik Romulo Betancourt v zgodovini venezuelske države prvi predsednik, ki ga niso nasilno vrgli z oblasti, temveč ga je po volitvah, ki se jih je udeležilo 97 odstotkov vpisanih volilcev in ki so potekale v popolnem redu, zamenjal njegov klubski kolega dr. Raoul Leóni — veliko pove. To pomeni, da v venezuelsko politično življenje vnašajo zakonitost in da je venezuelsko ljudstvo v glavnem zadovoljno z Betancourtovo vladavino.

In zares je ta bogata država — predvsem kar zadeva petrolej, železno rudo, mangan in premog — napravila v zadnjih letih velik korak naprej. Tako so v zadnjih petih letih zgradili 5500 kilometrov novih cest, nepismenost znižali s 60 na 20% itd. Eden izmed dokazov naglega industrijskega razvoja je tudi dejstvo, da se je v zadnjih dvajsetih letih število prebivalstva venezuelskega glavnega mesta Caracasa dvignilo z 200.000 na 1.500.000.

Za Romulo Betancourta ne bi mogli trditi, da je bil preveč popustljiv do Združenih držav Amerike in njihovega kapitala, predvsem v venezuelski petrolejski industriji, ki na svetu zavzema drugo mesto. Po drugi strani pa tudi ni bil preveč revolucionaren in je bil pristajatelj normalnega, vendar zanesljivega razvoja države.

S takšno zmerno politiko si je Romulo Belancourt pridobil podporo velike večine prebivalstva in je brez večjih naporov lahko vzdržal napade tako s skrajne desnice, ki je dobila podporo (Nadaljevanje na 9. strani)

Vodja venezuelskih upornikov Douglas Bravo, nekdanji študent, poročen in oče treh otrok, ima svoj štab sredi skoraj neprehodnih gozdov. Venezuelske oblasti so pred kratkim sporočile, da je bil v nekem spopadu z vojaškimi enotami ubit. Če je to res, potem je slika, ki jo je za Paris Match posnel Peter Douglas, ne le prva, temveč tudi njegova zadnja slika kot komandanta venezuelskih prokastrovcev

FOTOGRAFIJA Z VPRAŠAJEM

Vsaka »fotografija z vprašajem« v »TV-15« vzbudi pri bralcih zanimanje. Tako je tudi slika v št. 24. z dne 4. decembra 1963 pritegnila pozornost bralcev »TV-15« v Litiji. Objavljena slika je sicer malce nejasna, zlasti za starejše oči. Nekateri Litijani, ki so si ogledali to sliko in so jo komentirali, menijo, da sta v skupini partizanov tudi dva Litijana. V drugi vrsti je najmlajši partizan, nekdanji kurirček, Ručko Tišler z Grbinske ceste. Ručko je imel komaj trinajst let, ko so mu zaprli in nato ustrelili kot talca starejšega brata Jožeta Planinška, ki je bil med prvimi organizatorji OF v Litiji. Ustreljen je bil v Lescah. Najprej Ručka niso hoteli sprejeti, češ da je premlad. Pozneje je bil le sprejet za kurirčka, tedaj mu je bilo 14 let. 15. maja 1944 se je prija-

vil v Dolenjski odred, ki se je takrat zadrževal na Gradšču nad Litijo. Mladi Ručko je opravljal kurirsko službo na ozemlju tedanjega litijskega okoliša, hodil pa je kot partizan tudi do reke Krke, vse do Žužemberka. Ručkova mati, danes 73-letna Ana Tišler ne ve, kje ji je padel najmlajši sin. Tudi ne ve, kje bi bila objavljena skupina potnega, sodi pa, da je na tej sliki tudi eden partizanov, ki je bil svoj čas gozdar v Litiji. Zato bi podrobnejši podatki o nastanku in najdbi objavljene fotografije zanimali tudi litijske naročnike »TV-15«.

To pojasnilo je zvedel in javil uredništvu tovariš Jože Zupančič iz Litije. Zanj se mu lepo zahvaljujemo; bralce pa, ki jim je kaj znano o danes objavljeni fotografiji, prosimo, naj nam posredujejo podatke.

Boji na obali Jadrana

3

V kino dvorani je ostala mina

To je bilo marca 1944... Povedali so nam, da štab divizije nabira prostovoljce za izvršitev posebno važne naloge. Tiste dni so hitlerjevci ujeli in ustrelili Džamila Isa ogli Ismajlova, mojega najboljšega tovariša s fronte in srednje medicinske šole. Skupaj sva bila v fašističnem suženjstvu, skupaj sva se bojevala v partizanskem odredu. To je bilo za nas vse zelo žalostno. Zakleli smo se, da bomo maščevali Džamila. Zdaj pa smo dobili priložnost ostvariti našo prisego. Z Mehtijem sva med prvimi prispevala v štab divizije.

Začele so se temeljite priprave za akcijo. Pouk je vodil podpolkovnik Dušan Kveder. Nazadnje so pripravili vse potrebno — dokumente, obleko, orožje, določili gesla in se se-

znanih z glavnimi in rezervnimi javkami in Trstu ter bližnjih vaseh. Naša mala skupina se je odpravila po hribih proti Trstu. Vodil nas je mlad fant, Janko po imenu, ki je dobro poznal pota.

Na Opčinah, v predmestju Trsta, je bila nastanjena močna hitlerjevska garnizija. V krajevnem kinematografu so imeli enkrat na teden predstave za nemške oficirje in vojake. Jaz in Mehti sva dobila nalogo razstreliti kino med eno takih predstav.

Za naju je bilo najteže prekorajčiti železnico, ki so jo hitlerjevci po 24 ur na dan temeljito stražili. Res sva nosila nemške uniforme, toda če bi padel na naju najmanjši sum, bi oba padla. V torbi iz konopljenega platna, ki sva jo nosila, je bila mina, v žepih pa pištole, rezervni okviri, ter po dve ročni bombi, jaz pa sem povrh nosil še brzostrelko. Nenadoma me je Mehti stisnil za roko nad komolcem. Pred nama na železnici so se pojavili italijanski vojaki. »Italijani, čeprav se bojujejo skupaj z Nemci, se jih boji-jo,« mi je zašepetal Mehti. Po

njegovem nasvetu sva se odločila, da se bova obnašala kar se da brezskrbno. Z enakomernimi, strumnimi koraki, zvižgajoč nemško pesem sva šla mimo njih.

Nadalje je šlo vse kot je bilo v načrtu. Pri neki hiši naju je čakala obveščevalka. Vzela sva jo pod roko, še nadalje zvižgala in vstopila v hišo. Tam sva se umila, očistila obleko in obutev, se temeljito počesala, pustila del orožja in odšla ven. Čez nekaj minut sva bila že blizu kinematografa »Opčinac«.

Povsod je bilo polno nemških oficirjev in vojakov. Sklenila sva, da bova vstopila v dvorano po začetku predstave, da ne bi vzbujala pozornosti z našimi torbami. Ko se je luč v dvorani ugasnila in ko je ostal pri vhodnih vratih samo dežurni vojak, sva se pomejala z gručo zamudnikov in brez ovir prišla v dvorano. Vsi sedeži so bili zasedeni. Zato sva ostala stoji za zadnjo vrsto. Kakih pet minut po začetku predstave je Mehti dal v mino vžigalnik, snel varovalko in zdrbil ampulo. Sklenila sva položiti mino pod

sedeže v zadnji vrsti, kjer so sedeli nemški oficirji. Eksplozirati bi morala čez 30 minut. Urni mehanizem je že štel sekundo za sekundo, midva pa sva še vedno gledala film. Skoraj fizično sva čutila pod nogami mino, ki bo vsak trenutek eksplodirala. Kljub temu nisva smela takoj oditi. To bi lahko vzbudilo sum.

»Zdi se mi, da sva ta film že videla. Raje se pojdiva

Partizansko zaledje

sprehajati,« sem čez kakih deset minut rekel v nemščini Mehtiju zelo glasno.

»Pa pojdiva,« je odgovoril prav tako v nemščini.

Mehti in jaz sva se začela prebijati proti izhodu, ne da bi hitela. Ko sva prišla ven, sva oba začutila na čelu hladno znoj. Najvažnejše je bilo že za nama. Zdaj je bilo treba še pred eksplozijo priti v hišo, kjer je živila obveščevalka, vzeti orožje in kar je bilo najbolj nevarno, prekorajčiti železnico. Zmenila sva se, da če naletiva na progi na nem-

sko patroljo, bom jaz izstrelil nanjo rafal iz brzostrelke, Mehti pa bo vrgel ročno bombo. Na srečo pa je šlo vse po sreči. Ko sva prišla že precej daleč od železnice, sva se skrila med kamenje. Mehti je pogledal na uro — do eksplozije je bilo še eno minuto. In ravno čez minuto se je razlegla močna eksplozija.

Nalogo sva izvršila. Na javki v Krajni vasi naju je nestrpno pričakovala aktivistka Marija Stoka.

Kasneje sva zvedela, da je od eksplozije bilo ranjenih in ubitih več kot 150 hitlerjevskih oficirjev in vojakov. V partizanskem štabu so se nam pristrčno zahvalili za uspešno izvršeno akcijo in nama ponudili enomesečni dopust. Brez opravkov nisva hotela biti. Skoraj vsako noč sva skupaj s slovenskimi partizani hodila na akcije. Razstreljevali smo železnico, mostove in visokonapetostne vode.

EKSPLOZIJA V TRŽASKEM VOJAŠKEM KLUBU

Dvajset dni po eksploziji v kinematografu so mene in Mehtija poklicali v partizanski štab. Namestnik vodja obveščevalnega in protiobveščevalnega oddelka tovariš Egon (Alojz Ravbar) se je pozdravil z menoj, se pozanimal za našino počutje, potem pa rekel:

Ta prispevek objavljamo v spomin na pomembne zgodovinske dogodke v času NOV na Jelovici, zlasti pa na herojsko bitko Cankarjevega bataljona v Dražgošah, ki je trajala od 9. do 11. januarja 1942. Bitka, ki sta jo vodila narodna heroja Stane Žagar in Jože Gregorčič je ponesla slavo partizanskega orožja daleč po domovini.

Vselej, ko grem ali se peljem iz Kranja proti Trliču, mi pritegne pogled rjavkasta točka na pobočju Smarjetne gore. Tista točka je priljna koča, ki nam je tistikrat po dražgoških bojih cele tri dni nudila priljno zavetje, toploto in streho. In ker je bilo tedaj zelo hudo, Nemceva pa toliko, da jih ni bilo moč prešteti, se še danes čudim, kako je koča preživela vojno in dočkala današnje dni. Sicer se pa raje vrnimo nazaj v Dražgoše.

To, od kod in kdaj smo prišli v priljno in zasneženo vas Dražgoše, ne bi pripovedoval, kajti to je več ali manj znano. Takrat sem bil star ravno dvajset let in dobro oborožen. Nosil sem mavzverice in zanj sem imel tudi petdeset nabojev, kar za tiste čase ni bilo malo. Poleg tega sta mi ob pasu bingljali tudi dve ročni bombi. Oborožen tako rekoč »do zoba« in če me ne bi trgalo v glavi ter bi imel dobro obnavalo, bi še kar šlo. Toda tiste januarske dni se je hudi sili pridružil še bitka, kakršne nisem doživel ne prej ne pozneje.

S tovariši sem ležal na položajih pri sokolskem domu. Komandant Gregorčič je pogosto hodil po položajih, obiskoval horce in nas bodril. Kot bi vedno vedel, kje je najhujše, se je običajno zanašel prav tam. Vedno tam, kjer so Nemci pritiskali najhujše. Da pa so pritiskali zares močno in se jezno zaganjali proti nam, je razvidno iz naslednjega: brž ko smo odbili kako kolono ali vrsto napadalcev, so se proti Dražgošam pognali še novi. In to skoraj na vsej okoli tri kilometre dolgi fronti. Spodaj pa so vsak dan in vsako noč med devetim in dvajsetim januarjem brneli številni kamioni, ki so dovažali na tisoče vojakov in policistov. Komandant Gregorčič ni bil več mlad fant. Sel je že proti štiridesetletni, vendar njegova postava in zlasti obraz tega nista izdajala. Videti je bil izredno mlad. Človek bi mu na pogled le težka prisodil, da je komandant in prekaljen »Spanec«, kot je bilo tedaj znano nam vsem. Rad je zapel in rad je bil dober volje, toda prav presenetljivo je znal biti tudi odločen in oster. A nas je pridobil prav s tem, da se je na položajih pojavljal povsod tam, kjer je bilo najbolj tesno. Zlasti mi je ostal v spominu iz dražgoškega boja. Na položaju, kjer

Karel Kravcar:

TAKRAT JE ZMRZOVALA CELO OBLEKA

sem ležal prvi dan, ni bilo najhujše, kajti tik pod nami je bilo silno strmo in Nemci niso zmagovali debelega snega, kjer bi radi. Nam je bilo strogo naročeno, naj z municijo čim bolj varčujemo, to pa tako, da smemo streljati samo v polno. Zato je treba Nemce puščati čisto blizu, da bi bil za vsak strel zanesljiv. Tako sem ležal v snegu in napenjal oči s puško v premirnih rokah. Ker pa sem bil v snegu že ves december in skoraj nismem prišel do tega, da bi se posušil, sem staknil vnetje čeljusti in glava mi je zatekla, da je bila velika kot škaf. Ust skorajda nisem mogel odpirati. Takega me je pri nekem obhodu opazil komandant Gregorčič. Takoj me je povprašal glede zdravja. Vedel sem, da je njemu dosti težje kot meni, vendar je našel čas tudi za nas. Tako je vedno skrbel za borce. S položaja na snegu me je premostil drugam. Tako sem prišel v neko gospodarsko poslopje, k pokojnemu mitraljezu Jerneju Slaparju, junaku z Veternega nad Križami. Ta je v svojih orožjih držal v šahu ravnicu v podnožju Dražgoš, kjer so Nemci nameravali postaviti svoje topove. Prav zaradi tega je Gregorčič ta del položajev obiskoval zelo pogosto in Slaparju naročal, da nikakor ne sme dovoliti, da bi si Nemci tam spodaj položaje uredili in tisto ravnicu utrdili tako, da bi jim služila za dohod novih kolon in okrepitev. Toda ponoči so v okrilju teme na to čisto vendarle privlekli lahki top.

Tako smo čakali, in kadarkoli so se Nemci približali šele na nekaj metrov, užgali ter jih odbijali nazaj po zasneženem pobočju. Čeprav je bilo napadalcev vseh velikih, nas zaradi velike strmine in visokega snega nikoli nismo uspeli presenetiti.

Tako je bil ob neki priložnosti Gregorčič spet na našem oddelku fronte. Nemci so bili spet tako blizu, da je bilo dobro slišati nemškega oficirja, ki je svoje vojake podil navzgor proti našim cevem, vmes pa jih je zmerjal in grodo razgrajal. Ta oficir je stal skrit za nekim drevesom in s pištolo v roki grozil vojakom, ki so po njegovem napredovali vse prepočas. Gregorčič, ki je dobro razumel nemško, mu je tedaj zavpil navzdol:

»Pa sam pridi naprej, če si upaš! Če nisi »šajskerl«, bo že tvegali! Oficir ga je dobro slišal — tedaj nismo streljali, kajti zavpil je nazaj:

»Boste že videli, svinje banditske! Gregorčič nam je to prevedel in ukazal: »Dobro pazite na tega tička, je nevaren. Po snegu se bo skušal splaziti izza drevesa. Ne spustite ga z očesa!«

Potem je Gregorčič odšel, mi pa nismo pozabili njegovih besed. Nemški oficir je vpil še nekaj časa in se včasih zadiral proti nam »banditoma«, včasih proti svojim. Izza drevesa se je včasih pokazal le koček plašča, zato nisem streljal tja. Potem pa je bil edenkrat vendarle preveč radoveden in korajžen. Malo preveč se je nagnil izza drevesa tiste debele hrustke. Samo enkrat je počilo z naše strani in zmerjanje tam za debelom je utihnilo. Ko so vojaki opazili, da tistega, ki jim je s pištolo v roki nenehno in grozeče vpil svoj »forverce«, ni več, so na tem odseku takoj prenehali riniti v breg. Raje so se lotili reševanja svojih ranjenih in ubitih. Videli smo, kako so jih po bregu navzdol za roke in za noge vlačili po snegu. Pomagali so si, kakor je pač šlo najhitreje, samo da so se umaknili iz dosega naših krogel. Okrvavljenih več, kjer so Nemci vlačili svoje padle in ranjene, je bilo vedno več.

A to ni pomenilo, da je boja konec! Spet in spet so nadaljevali in vedno s pomnoženo silo. Iz njihovega divjega, skoraj norega prodiranja navzgor v zasnežene bregove, kjer so jih čakale naše puške, je bilo čutili, da so bili pred jurijem deležni precejšnje porcije ruma in žganja. Toda, kljub temu in kljub vsej veliki premoči, Nemcem niti prvi niti drugi dan ni uspelo priti do naših položajev. Še manj pa, da bi jih prebili! To se je zgodilo šele tretji dan, ko so najprej s še močnejšim topovskim ognjem kot prejšnje dni, obsuli naše položaje in Dražgoše po vsej širini. Z zažigalnimi granatami so zažgali več hiš in hlevov. Treskalo, gorelo in grmelo je ves čas močno, kot na najhujši fronti. V vasi je ta dan nastala precejšnja in razumljiva panika, ljudje so poskušali reševati iz goričih hlevov preplašeno živino, katere nekaj se je podivjano podilo po vasi. Vmes pa so nenehno udarjale granate in rile po vasi, kot bi bil sodni dan! Da bi bila zmeda še večja, so Nemci vmes streljali tudi z dum-dumkami. Tako je pokalo pred nami, za nami, ob straneh in na vsakem koraku. Kjerkoli se je kaka krogla dotaknila kakega poslopja, je počilo!

Ta, tretji dan, smo še vedno ležali na odrejenih položajih in odbijali in preprečevali vdor Nemcev tudi na naš sektor. Naenkrat pa je bilo na naši levi strani razločilo okrepjeno streljanje. Puške in mitraljezi so delovali neprestano in veliko številno! Kljub našim

naporom so Nemci tudi tu vdrl v vasi! Začel se je boj za vsako hišo, za vsak hlev. Zdaj je bilo jasno, da se dolgo ne bomo mogli več upirati in da nam ne bo preostalo drugega kot umik. Odstopali smo korak za korakom. Prišlo je povelje: v Jelovico! Kam tudi drugam, čeravno je bilo tam zgoraj še več snega in je bilo strmo, da smo se grizli v kolena.

Kar se mene in še nekaterih tovarišev tiče, smo gazili po celem snegu, ki ga je bilo proti vrhu skoraj za meter visoko. Umik po takem terenu in v takem snegu ter s vso opremo in orožjem, je zahteval od nas strahovit, skoraj nemogoč napor. To bi bilo še za zdravega in spočitvega človeka nekaj težkega, mi pa smo se toliko že tri dni, zeblo nas je, bili smo neprespani in napol lačni. Naše moči so bile pri kraju: Pokonci nas je pa vendarle držalo — to je bila močna, skoraj divja želja po življenju, in to nam je dajalo moč, da smo po tridnevni boji vzdržali še umik. Čeravno je visok sneg terjal od nas hude napore, ki jih nikoli ne bi znal natančno opisati, je ta sneg imel svojo dobro plat. Ko so Nemci opazili, da se umikamo tja gor, so nas začeli spet močno obstreljevati. In ne le z lahkim orožjem, temveč tudi s topovi in minometali. Dvakrat je padla mina samo nekaj metrov od mene, vendar jima visok sneg ni omogočil tistega učinka, kot bi ga imela sicer. Po drugi eksploziji sem se sicer znašel zakopan pod zvrtnim snegom, vendar me kaj železnega ni zadelo. Takrat sem bil res že na kraju moči, poleg tega pa je bila vsa obleka na meni zmrzjena in trda kot skorja. A to še ni bilo zadosti: pred dnevi se mi je pri čevlju odtrgal podplat, katerega sem pritrtil nazaj z nekakšno žico. Zdal se je ta žica pretrgala in čevlji je spet zajljal kot lačen kit. Le nagonsko sem se sibi zbral še nekaj moči in se kopal navzgor z drugimi ter končno prišel do kočice na Kališniku, kjer so bili že ostali. Sele tam sem zajel sape in se za silo odpočil.

Naslednji dan sem s stražarskega mesta na robu Jelovice gledal navzdol in opazoval barbarsko početje podivjanih Nemcev, ki so Dražgoše spreminjali v zoglenelo pogorišče. Kadilo se je po vsej okolič, vmes pa so odmevale detonacije, ki so se odbijale ob steh-nah onstran Selške doline. Nemci so zverinsko uničevali vse, kar je le količkaj spominjalo na naselje, ki je našemu bataljonu nudilo zavetje v najtežjih časih. Toda s tem niso mogli izbrisati številnih izgub, ki smo jim jih prizadeli.

Medtem ko je večina nas ostala na Kališniku, da bi se tam okrepili toliko za odhod drugam, je manjša skupina odšla čez Jelovico na dobro uro oddaljeno Mošenjsko planino. Naslednji dan smo slišali neko oddaljeno streljanje. To je bilo sumljivo. Odmevi so bili sicer komaj slišni, vendar smo takoj pomislili, da prihajajo iz smeri Mošenjske planine. Le kaj se dogaja tam? Nemci so verjetno poslali svoje oddelke tudi z druge strani, kajti zdaj so dobro vedeli, da smo se umaknili na Jelovico.

Vem, da smo imeli v bataljonu nekaj parov smučil. Toda ni bilo malo le smučil, temveč tudi smučarjev. Tako sem bil prav jaz tisti, ki je navezal smučil in se začel pomikati proti planini, kjer naj bi bili preostali tovariši in odkoder je prihajalo pokanje. Previdno sem se pomikal dalje, da bi skušal ugotoviti, kaj se dogaja tam nekje. Toda šlo je počasi, kajti snega je bilo več ko veliko. In mraz, mraz! A ogrel sem se med gibanjem... Potem pa sem kmalu naletel na svežo smučino, ki je križala mojo pot. Ustavil sem se in ugotovil, da te sledi niso mogle napraviti partizanske smučil, kajti smučin je bilo preveč. Zdal je bilo jasno, da tam niso mogli smučati drugi kot Nemci! In boj kot sem se bližal Mošenjski — razločnejše je bilo pokanje! Še bolj počasi in opreznije sem se pomikal dalje! Spet sem naletel na več svežih smučil! Streljanje tam pred menoj nekje, je bilo vedno močnejše. Najprej nisem hotel več tvegati in ker sem bil sam, tudi ni bilo nikakega smisla več. Zato sem zavil s poti in se pomaknil na rob majhne čistine, da bi pogledal v smer, od koder je prihajalo pokanje. A tam spredaj sem opazil dim, ki pa je bil močnejši, kot če bi se kadilo iz dimnika! To je bilo zgovorno znamenje, da se je zgodilo nekaj hudega. Pozneje smo izvedeli, kaj je bilo. Nemci so na smučeh obkrožili naše v koči, jih dolgo obstreljevali in tiste, ki se niso prebili, zažgali s kožo vred!

Poveljstvo je uvidelo, da se v tem snegu in v takem sestavu na Jelovici ne bomo mogli obdržati. Zato je bilo določeno, da se bomo razdelili na več manjših enot, ki naj bi se prebrla vsaka na drug sektor. Kar se mene tiče, sem se javil k skupini, ki naj bi se preko Jelovice pregrizla v smer Bohinja in na Pokljuko. V tej skupini nas je bilo najmanj, zato se spominjam nekaterih imen. Bili so Franc Biček, Janez Zvan iz Gorji, Benedičič iz Jesenic, Lojze Hrvat iz Begunj, Švagelj iz Primorske, medicinalec Janez s Trojan, ostalih pa ne bi več mogel naštet.

Poslovili smo se in se spustili na tvegano pot. Jelovica je bila zasnežena in mrzla, mi pa brez hrane. Le po nekaj kočevskih sladkorih je imel vsak. Ta nam je ostal še od akcije, ki smo jo pred novim letom izvršili na Dobravi pri Kropi. Hodili smo, kakor je kdo mogel. Poti ni bilo, večkrat pa smo naleteli na smučine in tako ugotovljali, da so Nemci pred nami prekrizali že vso Jelovico. Mimogrede so požgali tudi vse oglarske bajte, na katere so naleteli, da bi nam tako uničili sleherno možnost zavetja. Prestradani in do skrajnosti izmučeni ter prezebljeni smo se vlekli naprej, mimogrede pa smo morali biti še na oprezu. Naprej, na celo pa je gazil vsak le po nekaj metrov, kajti kaj več nihče ni zmogel. Ze po teh nekaj korakih se je vsak umaknil naslednjemu. Napredovali smo silno počasi. Mraz pa je bilo tako, da je pokalo drevice! Sklonjenih glav in zatopljeni vsak v svoje misli, smo se pomikali naprej in se spopadali s snegom, s slabostjo, mrazom in vsem, kar botruje temu. Kaj, če nas v takem stanju zasledijo Nemci? Ali in kako bomo mogli sprejeti borbno? Kako bo, če zaropota?

Vendar pa je bilo med nami nekaj tovarišev, ki niso odnehal, ki so nam vsesokoli vtilvali pogum in voljo, da smo vztrajali. To pa je bilo v tistih dneh še potrebnije kakor hrana! V tem se je najbolj izkazal vodnik Biček. Med potjo smo izvedeli, da se bomo na Pokljuki pri Mrzlem studencu združili z Jeseniško skupino, ki naj bi se zadrževala tam nekje. Tako je zraslo upanje v lepše dni in spet smo gazili dalje, se potem spustili v dolino Save Bohinjke in zlezli na obronke Pokljuke. To je bil napor, ki nam je zdel od smrti. Vendar smo še vedno vztrajali. Ni nam kazalo drugega.

V začetku poti sem še vedno imel težave z otekle glavo in prav tako s čevljem. Potem smo vendarle naleteli na neko nepožgano oglarsko bajto. Po vseh kotih smo brskali za kakim ostanom hrane, za cunjami ali za čevlji, ki bi bili boljše od naših. Glede čevljev sem bil jaz največji siromak. In kot bi odkril zaklad, sem jih staknil pod nekim pogradom. Bili so stari in težki, pač holcarski čevlji, vendar dosti boljše od mojih, čeravno mi niso bili narejeni po meri. Glavno, da mi niso bili premajhni — in da niso zijali podplati. Tako smo se upajoče korak za korakom bližali Mrzlemu studencu. Po dolgem času smo v neki stavbi vendarle opazili luč! To nam je bilo novih moči in upanje, da se bomo v kratkem sešli s tovariši, ki imajo urejeno taborišče, pri katerih se bomo posušili, ogreli, najedli, predvsem pa odpočili in naspali! Spet bo vse v redu!

Vendar se je naša kolonica, ki jo je vodil Biček, počasi pomikala proti hiši, iz katere je tako vabljivo svetila luč in v kateri smo slutili priljno toploto in mir. Prav vsak izmed nas je bil z mislimi ob topli peči in pri polni skledi. Zato smo na tistih metrih poti naglo pozabljali na vse napore našega potikanja na tem pohodu in se skoraj razigrano začeli pomenukovati o vsem tem. Skoraj smo se že približali upanje vzbujajoči stavbi, ko je kot strela z jasnega pretrgal tišino mrzle noči rezki glas nemškega stražarja, ki je zavpil svoj osvovraženi in zopni »Halt! Komaj je bilo to izgovorjeno, je že zagrmel strel! V kratkem presledku za tem jih je sledilo še nekaj. Za hip smo obstali kot ukopani, kakor da so nam nogo primrzle k snegu. Nismo mogli takoj dojeti, da je vse čisto drugače, kot smo si zamisljali! Toda ta otrplost je trajala samo kratek čas, kajti zdaj je gromila nova nevarnost. Takoj smo pokazali, da je v naših telesi še vedno toliko moči, da smo se naglo umaknili iz dosega nemških strelcev. V upanje vzbujajoči stavbi, je bila namesto partizanov nemška posadka. Za nami je pokalo, mi pa smo se spet naglo oddaljvali od kraja, kjer smo iz te večdnevne stiske pričakovali rešitev.

(Nadaljevanje na 18. strani)

5 USODNIH DNI druge svetovne vojne

3.

13. maj 1940
(Bitka pri Sedanu)

DAN, KO JE BILA FRANCIJA STRTA

Predmet zgodovinske polemike je postalo vprašanje, kako se je ta načrt spremenil čez zimo. Na nürnberškem procesu ni bilo nikogar, ki bi trdil, da načrt za napad na Sedan ni Hitlerjev. Potem pa so tekla leta in poklicni vojaki so se vse bolj sprijaznjevali z mislijo, da je treba prepustiti slavo strateškega navdihna materju, in to strateškega navdihna, ki je prinesel nemški armadi eno največjih zmag. Hitlerjev načrt je postal Mansteinov načrt... Šef generalnega štaba armadne skupine Rundstedt, najčistejši plod klasičnega militarizma, »Generalstaboffizier« bleščede in učene tradicije nemškopruske armade, general Erich von Manstein je namreč uvidel, da bi bilo bolje, ko bi predrl anglofrancosko armado v njeni sredini, namesto da bi skušali obkrožiti njeno levo krilo. Za njegov načrt je zvedel Hitler, polastil se ga je in se potem ponašal z njim...

Človek, ki natančno preštudira dokumente in podatke, pride do prepričanja, da se je

Adolf Hitler pri Sedanu skušal izogniti dobro utrti stezi. Bil je nadarjen strateg, kar je občutil ves svet. In zmagal nad Francijo je dokaz za to.

V začetku maja je bil načrt izdelan do zadnjih podrobnosti. V Flandriji naj bi prišlo do bitke, tako da bi z revolucionarnimi izpadi pritegnili sovražnikovo pozornost — prav tako kot z intervencijo padalcev na Nizozemskem ter z bliskovitim zavzetjem lieške utrbe Eben-Emael... V Belgiji naj bi pritegnili in zadržali večino zavezniških sil: taka je naloga armadne skupine »B«, ki jo vodi von Bock. Armadna skupina naj bi se navidezno držala načel Schlieffenovega načrta, tako da bi sovražnik mislil, da gre za ponovitev vojne strategije iz leta 1914. Glavno vlogo pa ima skupina »A« von Rundstedta. Ta mora v treh dneh planiti čez belgijske in francoske Ardene

Ob dnevu nemškega napada na Francijo je bila v Vouziersu predstava vojaškega gledališča. Na sporedu je bilo dvajset popevk in Mollièrova komedija »Poroka po sili«...

proti Meusi, streti sovražno fronto in prodreti proti morju in v obratu zgrabiti maso anglo-francoske armade. Obkolitev krila — najljubše shemo nemške vojaške misli — je po Hitlerjevemu načrtu nadomestil zlom centra. Nič ni tako preprosto, toda bistvo vojne umetnosti je preprostost, vsa tehnika je le v tem, da si na pravem mestu in v odločilnem trenutku dovolj močan.

Zato so spremenili načrt za razdelitev oklopnih divizij. Po novembrskem načrtu bi imel von Bock vse razen ene. Zdal so mu pustili le tri. Rundstedt naj bi sprva imel samo eno divizijo, zdaj pa jih ima sedem. Razdeljene so v tri skupine: dve pod Hothom, dve pod Rheinhardtom, tri pa pod Guderianom. Hoth je namenjen proti Dinantu, Rheinhardt proti Munderméju, Guderian pa proti Sedanu. Klasične enote — pehota in konjenica — razdeljena v šest armad od Severnega morja do Moselle, naj bi šle po sledovih težkih panzerjev.

Ovire za izvršitev tega načrta so velikanske. Od Dinanta do Sedana vodi čez Ardene le nekaj ozkih in slabih cest. Strokovnjaki so morali računati na velike premike, ki so jih zarisali v specialke. Če človek pomisli na urejeno razporeditev sil, če se zaveda, kaj vse so bili porušili Belgijci, če ve, da nameravajo Francozi pognati v Ardene svojo konjenico, potem pride do zaključka, da bo prišlo do Meuse le nekaj razdejanjih oddelkov, medtem ko naj bi bila glavnina razbita in razpršena že sredi gozdov. Lahko si celo misli, ali ni pravzaprav perverzna ideja o napadu francoske armade, potem ko naj bi si Nemci utrdili pot po merjaševskih stezah. Saj so odprte in trdne brabantke planjave kot ustvarjane za tankovski spopad!

Na velikem manevru 15. marca je von Bock izbruhnil: »Prisdriš boste 15 kilometrov pred Maginotovo linijo in mislite, da vas bodo Francozi mirno opazovali?! S tanki se mislite cijaziti po redkih cestah čez Ardene in pri tem pozabljate, da je le-talstvo že izumljeno! Mislite si, da boste v enem dnevu prišli čez Meuso in drveli proti morju, vaš bok pa bo odkrit na vseh 300 kilometrih! Kaj boste storili, če vas stisnejo med mejo in rečni zavoj? Ali pa, če Francozi ne bodo šli v Belgijo? Ali pa, če vas pustijo čez Meuso z delom vojske in vas potem napadejo z združenimi silami? Verjemite mi, sanjate! Hitler je bil prisoten. Tih je poslušal generalov izpad, potem si je popravlil lase in dal znak, da se seja nadaljuje.

Edini, ki kaže neomajno zaupanje, je Guderian. Tistega 15. marca razloži, kako bo v štirih dneh prišel čez Meuso. »Kaj boste storili nato?« vpraša Hitler. »Če ne bo drugačnega ukaza, bom drugega dne krenil proti zahodu. Od poveljstva zahtevam samo to, naj mi pove, v katero smer naj grem: proti Amiensu ali proti Parizu...«

Dne 9. maja 1940... Augsburg ali Dantzig... »Augsburg« pomeni ponovno preložitve napada, »Dantzig« pa pomeni, da je treba ukaz izvršiti ob zori drugega dne. Dan se konča v prekrasni večerni zarji zgodnje pomladi. Od Švice do Severnega morja razpostavljene enote razburka mrzlična dejavnost. Drugega dne bodo tisoči mladih Evropejcev pobijali druge mlade Evropejce in umirali.

Iz Berlina se s posebnimi vlaki pripeljejo najvišji štabni oficirji, ki se namestijo v poveljniški postojanki Felsenmetz na levem bregu Rena. Pogovarjajo se o napadu, ki ga je njihov šef, generalni polkovnik von Brauchitsch skušal preprečiti, ko je svetoval firerju, naj se raje pognaja z zahodnimi silami, kakor da jih napade. Nekdo celo podvomi v koristnost te vojne, ki naj bi po devetih mesecih miru spet izbruhnila v vseh silah. Poveljnik štaba, general Halder, ki osebo sovraži Hitlerja, prevzame besedo: »Pač, ta vojna je koristna. Koristna je, ker se bo končala z združenim Evropo...«

Prav takrat, ko se posebni vlaki Hitlerjevih najvišjih oficirjev peljejo proti Renu, pa vozijo po argonski cesti rekvirirani pariški avtobusi. Štab II. armade, ki biva v vasi z imenom Senus, je namenjen na predstavo vojaškega gledališča v Vouziersu.

In prav II. armadi je zaupano čuvanje Sedana...

(Dalje prihodnjik)

SAMO PRAVIČNOST POVZDIGUJE NAROD

Kultura
obzornik

Arhivsko
bogastvo
o naši
revoluciji

Sedijo na modrih, mehko oblačenih stoli.

Dvorna, v kateri naj bi devetnajst let po vojni — leto dni pred dnevom, ko bi zastavila kričala zaradi milijonkratnega umora — upragnost prava o njihovih zločinih, ima zgodovino: v njej so mešali kronali nemške cesarje in kralje, od kar teh ni več, pa tam sborujejo odborniki starega nemškega mesta z imenom Frankfurt ob Mainu, tistega hessenskega mesta, ki mu je le za las spodeljevalo prizadevanja, da bi postalo samostojna prestolnica Zah. Nemčije.

Sedijo na modrih, mehkih stolih, ki se jim po vsem videzu kar lepo podajo. Nihče ne kliče v spomin procesa proti esesovskim zločincem v koncentracijskem taborišču Bergen-Belsen, ki je bil jeseni 1945 v Lüneburgu, spodnje-saškem mestu soli. Takrat so se znašli pred britanskimi vojaškimi sodniki v pešeno rumenih uniformah neprespani, od nenehnega zasliševanja upadli, neobrti tipti, ki jim je v življenju dokončno spodelovalo in ki jim je vsako že na prvi pogled tudi pripisoval vse zločine, našteje in obtožnici. Ne, takšni niso sedanjí obtoženci, nič takega ni opaziti na dvaindvajsetih morilcih iz Auschwitzu, taborišča množične smrti, ki se zagovarjajo v frankfurtskem »Römerju«. Vsi skupaj so dobro negovani, po moškem parfumu dišijo in lepo zaliti gospodje starejših letnikov. Če bi ne bilo pred vsakim izmed njih rumene ploščice s številko, ki naj bi predsedniku olajšala razpravo, bi človek mislil, da je pomotoma zašel v konferenčno dvorano direktorjev splošno priznane in spoštovane trgovske hiše ali podjetja.

Nekateri izmed njih so se tudi še pomotoma povzpeli do direktorskih stolčkov: Esesovski unterscharführer Oswald Kaduk, nekoč šef raporta in bloka v Auschwitzu, je nazadnje delal kot — bolničar v zahodnem

cevi izmed vseh koncentracijskih taborišč v razhu! — pomotoma zatrjuje Boger. »Kot vojak nisem storil nič takega, desar bi ne storil kdorkoli drug,« je odgovoril na uprkanje, zakaj so mu podelili križec za vojaške zasluge. Boger se je lahko spet vrnil na svoj sedež z mehko modro blazino...

Franz Hofmann (57 let) je bil taboriški vodja zaščitnega zapora v Auschwitzu. Zaradi zločinov, pri katerih je sodeloval v koncentracijskem taborišču, ga je mnunchensko porotno sodišče že leta 1961 obsodilo na do smrtno ječo. To je edini obtoženc, ki je prišel iz zapora na zatožni klopi, od drugih obtožencev ga loči v frankfurtskem »Römerju« steklena stena, nevidna stena: Hofmann je kaznjene, drugi so neoporečni državljani. Z odkritimi izjavami bi si lahko poskusil rešiti glavo — drugi bodo na tem procesu izgubili mnogo manj. Med drugimi je bil Hofmann upravnik ciganskega taborišča v Auschwitzu, torej tistega dela, v katerem je bil tudi krematorij...

Dr. Victor Capesius (56 let), nekoč upravnik esesovske taboriščne lekarne, je doživel v povojnih letih naravnost meteorski vzpon. Po enoletnem (!) angleškem ujetnistvu je v Stuttgartu študiral elektrotehniko, vendar je tam eden nekdanjih jetnikov spoznal v njem taboriščnega apotekarja — ameriška vojaška policija ga je internirala za osem mesecev. Leta 1950 je v Göttingenu odprl lekarno, nato pa v Reutlingenu še kozmetični salon. Dvanajst mesecev je imel, letnega prometa pa nekajkrat po sto tisoč mark. Esesovski sturmbannführer dr. phil. Capesius je zlahka položil 150.000 mark kavicje, da se je mogel na svobodi in v miru pripraviti na frankfurtski proces.

Josef Kiehr, ki mu je zdaj 59 let, je kot mizar živel v Braunschweig, ne da bi se roka pravi-

ubil s udarcem s roko, ki ga je svojim esesovskim kameradam raskazoval kot »specialni udarec«.

Med obtoženci je tudi nekdanji jetnik in kapo Emil Bejnarek, ki mu je zdaj 56 let. Z obtožbo, da je član poljskega odporiškega gibanja, so ga pripeljali v Auschwitz. Tam je več sojetnikov tako mučil, da so »talokj umrli zaradi poškodb, ki jim jih je prizadejal«. Enega izmed jetnikov je baje z držajem lopate ubil na prostoru za vsakdanji apel. Nazadnje je bil Bejnarek pomosen lastnik kolodvorske restavracije nekje na Bavarskem.

Zaradi soudeležbe pri umoru je pred sodiščem glavni obtoženc Robert Mulka, adjutant Hössa, prvega komandanta Auschwitza. Ker je ena izmed hamburških preiskovalnih komisij uvrstila bivšega esesovskega hauptsturmführerja v »skupino razpremenjenih«, se je lahko Mulka naselil v Hamburgu kot upravnik podružnice izvoznega podjetja.

Zraven njega sedi zdaj 51-letni Karl Hocker, adjutant zadnjega komandanta v Auschwitzu Richarda Bära. Hocker je bil že leta 1933 član Hitlerjeve stranke in pripadnik SS. Po vojni so ga Britanci izpustili iz enoletnega ujetništva, pri denacifikaciji je dobil devet mesecev zapora, ki pa jih zaradi amnestije ni odsedel. Nazadnje je bil glavni blagajnik pri krajini hranilnici v Lünebecku.

Uspešno povojno kariero ima za seboj tudi 42-letni bivši ober-scharführer Hans Stark, ki je od leta 1940 dalje vodil sprejemni oddelek v Auschwitzu. Stiri mesečni dopust mu je potsem zadostal, da si je na realki v Darmstadtu pridobil zrelotnost spričevalo. Kdaj pa kdaj je dobil dopust za študij prava. Ob zlomu hitlerjevskega režima mu je že po dveh dneh uspelo pobegniti iz sovjetskega ujetništva, preiskovalna komisija v Darmstadtu pa ga je uvrstila med »manj obremenjene«. Po študiju kmetijstva in po izpitu za asesorja je delal kot strokovni učitelj v kmetijski šoli Gross Gerau, kasneje je bil strokovni izvedenec pri frankfurtski kmetijski zbornici in končno, do leta 1959 pedagog (!) v kmetijski šoli Lövenich pri Kölnu.

Bruno Schlage, ki mu je zdaj 60 let, je bil jetniški paznik v Auschwitzu, kjer je med drugim baje tudi streljal jetnike. Nazadnje je živel kot hišnik.

Zdaj 53-letni Artur Breitwieser, nekdanji magistr prava, je bil že v Varšavi obsojen na smrt, vendar so ga kasneje pomilostili na do smrtno ječo, po desetih letih zapora pa ga leta 1959 odpustili v Zahodno Nemčijo, kjer je delal kot knjigovodja. Poljaki so ga obsodili, ker je kot upravnik skladišča obleke mučil jetnike, niso pa vedeli, da je kot razkuževalc pomoril s plinom nad tisoč jetnikov.

Doktor medicine Willi Frank je kot eden izmed taboriških zdravnikov predosem nadzoroval topljenje zlata, ki so ga umorjenim kaznjencem trgali iz zobovja. Nazadnje je živel kot zobni zdravnik v Bad Cannstattu.

Ob njem sedi njegov kolega dr. Schatz na mehkem modrem sedežu v Frankfurtu ob Mainu, dr. Schatz, ki je do nedavnega delal kot zobni zdravnik v okolici Hannovera.

Zato, ker je dajal smrtne injekcije, je pred sodniki nekdanji mesar Hebert Scherpe. Po vojni je živel kot vratar v Mannheimu.

Tkalec Emil Hantl, 61 let, je obtožen enakoga zločina.

Gerhard Neubert, ki je nekoč izdeloval klavirje, v koncentracijskem taborišču Auschwitz pa je delal kot »sanitjeec«, si je prav tako spet opomogel: bil je upravni uradnik pri zahodnonemški Bundeswehr!

Johann Schobert, nekaj kmetovalca, je obtožen skupno s Starkom in z Dylewskim. V Zahodni Nemčiji si je v povojnih letih pridobil novo kmetijo.

Taboriški zdravnik dr. Franz

Lukas, ki je bil nekoč esesovski obersturmführer, je nadzoroval pobiranje s plinom. Tudi ta se je nazadnje spet udeleževal v zdravniškem poklicu.

Trindvajseti obtoženc žal ni sedel na mehki stol; ker ima nalezljivo gripo, sodišče ni vztrajalo, da mora osebno takoj priti. Ta je eden izmed 18 obtožencev (pri skupno trindvajsetih), ki so se s kaspico izognili preiskovalnemu zaporu!

In končno še štiriindvajseti: Bär, zadnji komandant koncentracijskega taborišča, je umrl v preiskovalnem zaporu.

Svedba bi bili krivični, če bi samo obtoževali frankfurtsko sodišče, ki je, zbralo obtožnico, dolgo 700 strani, in sestavilo 16.000 strani obsegojke poročilo o rezultatih preiskave. Proces v letih 1963-64 je nazadnje boljši, kot če bi ga sploh ne bilo. Nekaj točk pa je vendarle treba naznačiti:

Generalni državni pravdnik Max Güse, najvišji zahodnonemški tožilec, je priznal, da so se mogli sedanjí obtoženci tako dolgo izmikati sodišču med drugim tudi zaradi skrajne malomarnosti zahodnonemških kazensko-preiskovalnih oblasti. Takole se je opravičil Max Güse: »Ali se glasni grajanci ne spominjajo več, da je jok prvih povojnih let... v nas vseh dejansko zbudil odklonilno stališče do vsakršne misli na preteklost? Kdor je pošten, bo priznal, da bi-bili mi — mislim pravo sodne oblasti — v minulem desetletju deležni prav tolikine graje, če bi bili zasledovali in preiskovali v širšem obsegu, kakor smo je zdaj, ker smo preiskovali premalo in delali premalo učinkovito. Da, preveč zlahka smo pojmovali vse skupaj, zato je tisto grenko še grenkejšo, zato se je tisto hudo s še večjo težo zgrnilo na nas.« No, generalni državni pravdnik Max Güse! Pisec teh vrstic ve, da je v prvih povojnih letih vsaj nemška mladina naravnost gorela od želje, premagati preteklost in zbežati krivice na svetlobo belega dne. Ni rezo, da je »v vseh vas« tičalo in lelo »odklonilno stališče do ukvarjanja s (fašistično) preteklostjo«. S tem odklonilnim stališče so se v zahodnonemškem, s fašisti posejanim zahodnonemškim justičnem aparatu strinjali samo tisti, ki so postali sokrivci!

Leto 1964 je s pravne stališča še vedno možen rok za pravično obsodbo teh zveri v človeški podobi, toda fizično je že prepozno. Stežerna pravniška sodba rabljev iz Auschwitzu učinkuje dandanašnji nerealno, kajti tem negovanim gospodom na mehkih sedežih v Frankfurtu ob Mainu preprosto nihče več ne pripisuje sposobnosti za takšne zločine, nihče razen tistih, ki so bili zraven, torej razen prič, tisti pa so vsi umrli kot žrtve teh morilcev.

Vsak proces, zasnovan na določilih nemškega kazenskega zakonika, mora udariti v prazno, mora spodleteti, če hoče zajeti dejansko stanje, ki je značilno za ta frankfurtski proces. Kajti — kdo sedi na tej zatožni klopi? Druga esesovska garnitura iz Auschwitza. Trije komandanti koncentracijskega taborišča so mrtvi (dva izmed njih, Höss in Liebehenschel, sta bila obsojena na smrt, vendar ne pred nemškimi, marveč pred zavezniškimi sodiščem), dobavitelj plina ciklon B pa more stari nemški kazenski zakonik prav tako malo do živga kakor na primer graditelj krematorija. Iz Hössovih zapisov je mogoče razbrati, kdo so bili ti možje v senci, ki so zavestno sodelovali pri pripravah množičnih umorov v Auschwitzu. Ugotovitev, da so ti ljudje zdaj večinoma spet v direktorijih in nadzorih svetih formalno razpuščenega koncerna IG-Farben, je mogoče pojmovati kot nadaljnji razlog za dejstvo, da se zahodnonemško pravosodje ukvarja le s tistimi, ki so morili s plinom, torej izvrševali tisto, kar so zasnovali in pripravili drugi.

Periskop na 46. vzporedniku

Berlinu; ta je v skladu s svojim prvim poklicem — davno nekoč je bil mesar — utopil v koritu dvanajst jetnikov. Zaradi pripadnosti k SS ga je sovjetsko vojaško sodišče leta 1949 obsodilo na 25 let prisilnega dela, vendar so ga že leta 1958 spet izpustili, ker so sovjetskim oblastem takrat ni bilo nič znanega o njegovih zločinih in Auschwitzu.

Bivši esesovski ober-scharführer Wilhelm Boger, ki mu je zdaj 57 let, je nazadnje delal kot trgovski nameštenev v Hemmingenu na Svabskem. V Auschwitzu se je po njem imenoval eden izmed pripomočkov za mučenje — »Bogerjeva gugulnica«. Razen tega je Boger sodeloval pri odbiranju in pri streljanju pred »črno steno« v taborišču. Poljskega generala Dlugiszewskega je bral in teptal, dokler ni mož izdihnil pod njegovimi škornji, nekega poljskega duhovnika je v taboriščni kuhinji tako dolgo tiščal pod vodo, da se je jetnik zadušil. Po vojni naj bi ga izročili Poljakom, vendar mu je uspelo uiti. Šele leta 1958 je prišlo do prijave in obtožbe bivšega kriminalističnega komisarja. Prvi dan razprave: »Gospod Boger, ali težko stojite? Stol za gospoda Bogerja! Sodni uradnik je prinesel stol in naravnal stolojo z mikrofonom, da bi bilo gospodu Bogerju kar se le da udobno. Vsak drugi stavek, ki ga je Boger zagodrnjal predse, je bil »to so papirnati akti«. Vse je bilo »papirnati spis«, on sam pa svedea nedolžen. Njegova življenjska pot je bila »pot narodno zavednega nemškega moža«, ki je »vedno izpolnjeval le svoje dolžnosti do domovine« in je hudo nejevoljen, ker so ga posadili na zatožni klopi. Bil je član Hitlerjeve mladine, že leta 1929 je postal član Hitlerjeve stranke, pridružil se je SA in SS... »Leta 1930 sem se vključil v SS, dobil sem številko 2779. Nikoli je ne bom pozabil,« je ponosno priznal. Po prevzemu oblasti ga je stranka poslala k pomožni policiji, v Stuttgartu so ga dodelili gestapu, leta 1934 se je »kot edini esesovec in gestapovski uradnik« udeležil neke reitchevroske vaje. »Crne reichwehr torej?« je vprašal predsednik ki je s tem vnejevoljil gospoda Bogerja. Kakšne »crne« neki? Rezervni narednik Friedrich Wilhelm Boger je potem prišel v marcú leta 1938 v Avstrijo — delal je pri gestapu. Nato so se vrstile postaje kakor pri mnogih drugih: Sudeti, Poljska... L. 1942 so premostili esesovca Bogerja v Auschwitz, kjer je postal vodja oddelka dve, tistega, ki so mu bili podrejeni »upravni urad, sprejem in razporedna služba«, torej taboriščnega gestapa. »Ko sem bil jaz tam, je ušlo najmanj varovan-

vice zmenila zanj. Obtožnica pravi: »V zgodnjem poletju 1944 naj bi bil obtoženi Kiehr peljal znanjstvo izidino in njeno hčer, ki se po selekciji nista hoteli ločiti, k požemljiskemu ognjišču pri krematorijih Birkenaua in ju ope živji pahnili v ogenj.«

Percyju Broadu (42 let) očeta obtožnica sodelovanja pri selekcijah, pri streljanju, pri trpinčenju do smrti in pri spuščanju ciklona B v plinske celice. Broad je bil nazadnje trgovec v Düsseldorf-Rathu.

O obtožencu Klausu Dylewskem (47 let) je zapisano tole: »Dylewski je obtožen sodelovanja pri selekcijah na privozu v taborišču Birkenau. Kot pripadnik političnega oddelka je sodeloval pri tako imenovanih prazničnih bunkerjev, pri čemer je odločal, katere izmed jetnikov, ki so bili v njegovi pristojnosti, je treba ustreliti pri tako imenovani črni steni. Skupaj z drugimi esesovci naj bi bil zlasti v letih 1941-42 sodeloval pri ustrelitvah sovjetskih komisarjev ob črni steni.« Gospod inženir Klaus Dylewski je došel prav tako užival svobodo. Na mizo je našel 15.000 mark kavicje, zasluži — tako je sam povedal — 1800 mark na mesec in se vede zelo izbrano, prizadeto užaljeno in ne varčuje z očitki. Ne razume več sveta, ki v letih 1963-64 »vlači na dan staro kramo« iz Auschwitza.

Heinrich Bischoff, ki mu je 59 let in že prejema zahodnonemško državno pokojnino, je — tako je pokazala preiskava — na slepo streljal v skupino Židov, nekega Belgijca obrcal in poteptal do smrti, nekega drugega jetnika pa zadavil.

V Romuniji rojeni Stefan Barretzki (43 let) je bil v Auschwitzu vodja bloka in je številne jetnike

Pravni nasveti

S. V. Z. Zanima vas kako lahko udeleženec narodnoosvobodilne vojne pridobi pravico do posebnega dodatka k plači. Posebno se zanimam za potrebni delovni staž in višino dodatka. Iz vašega pisma je razvidno, da ste udeleženec narodnoosvobodilne vojne pred 9. septembrom 1943. leta, ste redno zaposleni, imate pa le 3 leta in 8 mesecev delovne dobe po osvoboditvi, stari ste 42 let.

Pravico do posebnega dodatka k plači ima udeleženec narodnoosvobodilne vojne, če izpolnjuje teje pogoje:

1. da je udeleženec narodnoosvobodilne vojne pred 9.

septembrom 1964 ali pa udeleženec španske državljanske vojne;

2. da je stalno, redno zaposlen, torej začasno delovno razmerje mu ne daje take pravice;

3. da dela poln delovni čas. Za poln, redni delovni čas se šteje tudi čas, ko delovni invalid, vojaški vojni invalid ali vojaški mirovni invalid dela v skrajšanemu delovnemu času, ki ustreza njegovi delovni zmožnosti po izvidu in presoji invalidsko zdravniške komisije; pa tudi, ko dela zavarovanka porodnica zaradi dojenja in nege otroka ali zavarovanec zaradi bolezni ali po-

škodbe po odredbi pristojnega zdravniške zdravstvene službe, v skrajšanem delovnem času ali pa če zavarovanec dela v skrajšanemu delovnem času zaradi obiskovanja šole ali tečajja;

4. da ima najmanj 15 vštvenih let za pokojnino, od tega deset let delovne dobe. V delovno dobo se vštevata tudi čas udeležbe v narodnoosvobodilni vojni v dejanskem trajanju;

5. da znaša njegova plača ali redni mesečni prejemki manj kot 26.000 din na mesec; Dodatek k plači je razlika med rednimi mesečnimi prejemki (in so obvezno manjši) in 26.000. Udeleženci narodnoosvobodilne vojne od 1941. leta ali pa španske državljanske vojne dobijo 100 % razliko med plačo in 26.000 din; udeležen-

DRŽGOŠE - ŽELEZNIKI - KROPI - LANGOVO

V soboto in nedeljo se je že sedmič ponovila proslava »Po stehah partizanske Jelovice« v spomin na slavno dražgoško bitko. Proslavljanje je bilo združeno s tradicionalnim smučarskim tekmovanjem v Železnikih, Selcah, Langovem pri Radovljici in v Kropi. Združene borbe NOV občin Kranj, Škofja Loka, Radovljica, Tržič, Jesenice, Kamnik in Domžale je bilo razpisano tekmovanje v vseh disciplinah. Odbor za proslavo je v ta namen izdal posebno brošuro, za katero je opremil naslovno stran slikar Marjan Belac.

ci narodnoosvobodilne vojne od 1942. leta pa 90 % razliko in od 1943. leta 60 % razliko. Poudarjamo, da gre le za razliko in odstotek razlike med višino plače in 26.000.

Pravico do posebnega dodatka k plači preneha, če je zavarovanec invalidsko ali starostno upokojen, če prekine delovno razmerje ali pa dela v skrajšanemu delovnem času, ki se po zakonitih predpisih ne smatra za poln, redni delovni čas ali pa se redna mesečna plača povzraha nad 26.000 din.

Zahtevek za posebni dodatek k plači je treba vložiti pri Komunalnem zavodu za soc. zavarovanje. K zahtevku je treba predložiti originalne dokumente, iz katerih je razvidno, da prosilec izpolnjuje pogoje do posebnega dodatka k

plači. Predvsem gre za dokumente, dokaze k naštetim točkam 1 do 5 našega odgovora. Prav tako je treba vse kasnejše spremembe javljati Komunalnemu zavodu za soc. zavarovanje, zlasti pa tiste, ki vplivajo na višino posebnega dodatka k plači ali pa, ki sploh odločajo o pravici do tega dodatka. Ko je odločeno, da ima zavarovanec pravico do dodatka, potem mu ta dodatek gre od prvega naslednjega meseca po vloženem zahtevku.

Kot je razvidno iz odgovora na vaše vprašanje, zlasti pa ker nimate 15 vštvenih let za pokojnino, od tega 10 let delovne dobe, ostale pogoje pa izpolnjujete, razen plače, ki nam ni znana, ne izpolnjujete pogojev za posebni dodatek k plači.

MINER RUDI

Po zeleni dolini ropočejo vlaki in se valijo tovarnjaki. Po dolini, še vedno malce zeleni se lovita jesen in zima. Med Kozico, Kotlom, Kojsco in Bukovskim vrhom, samimi poraščenimi »tisočaki« je dolina prav taka, kakor drugje. Strmali in nagnjene hoste, razpenjena milnica Bače; cesta — že vsa betežna, železnica — še vedno pri moči, brvi in hiše vsepovsod, kakor da bi jih kdo nametal iz letala po vseh teh hribih in dolinah.

Vas Koritnica ni tolikšna, da bi sosed ne mogel soseda poklicati. Nekaj hiš je zgoraj v bregu, nekaj spodaj ob brvi. Gremo po stez, kateri je nekdo nataknil smerokaz z modrim besedilom: »To je pot!« Pravzaprav naj ljudje le vedo, kje je steza in naj puste tujo seno, da raste. Ni prav, da postopajo po travni, ki ima v tej grapi še tako malo sonca. Onstran brvi sta še dve hiši: prva je Markova, druga pa je pravzaprav le napol koritniška. Ima namreč dve številki: številka pet nad

vrati pravi, da je to peta hiša v vasi, številka 44 na procelju pa pomeni, da je železniška čuvajnica 44 km oddaljena od Jesenic.

Odpri nam stari znanec; živahni, vedno malce navihani, a tudi vedno dokaj strogi in reseni: Rudi. To je tisti Rudi, ki je privekal na ta beli svet, ko so se po dolini valili vlaki polni vojakov in topov proti fronti, ki je tekla ob reki, v katero se izliva vodovje Baške grape. Sestinsitrideset let je minilo od takrat. To je tisti Rudi, ki je bil minier v enaintrideseti in ki se je proslavil v Postojnski jami, ko je zažgal bencin; tisti Rudi, ki se je tepel pod italijansko trobojnico v Grčiji in kdove še kje, a jo je po osmem septembra spretno primahal domov, odšel dan — dva zase in spet odšel tja, kjer se glava v košari s seboj nosi.

Rudi je bil to pot sam doma; sin štirinajstletni Radivoj je bil v šoli v Podbrdu, sedemnajstletna hči Vera pa hodi v »poštarsko« šolo v Ljubljani. Skuhal nam je kave, narezal pršuta in večkrat ponovil, da bo vse kar se da po domače, da je pač bolj neroden za gospodinjstvo, a da se mora kar vbada ti s tem, odkar je že nekaj let vdovec. In prigriznil smo in popili kavico in razdrali mehurčke daljnih in bližnjih spominov.

— Včasih me obiščejo stari znanci iz vojne. Ni jih veliko, ki so še živi. Pobrali so jih boji, pobrala so jih leta. Mnogi so v mestu, ne bi me spravil tja, je poudaril, in po redko zaidejo v te rovte. Jaz sem pa kar zadovoljen, ne bi hotel drugam. Med vojno sem bil tu, razdrali smo to prog, da se je kadilo dneve in noči. Pokali so mostovi in zaspali so se predori, da so Nemci pihali od jeze. In sedaj sem spet tukaj, varujem taiste mostove in taiste predore, ki sem jih imel nekoč na piki. Dobro poznam vsak meter svojih dvanajstih kilometrov. Sedem predorov in osem mostov, življenjepis vsakega dobro poznam, vem njihove dobre in slabe navade, zasede plazov so mi znane in kraji, kjer so tirnice bolj tako. To je dvanajst mojih kilometrov!

● Se je v teh letih, odkar ste na progi, zgodilo na njej kaj posebnega?

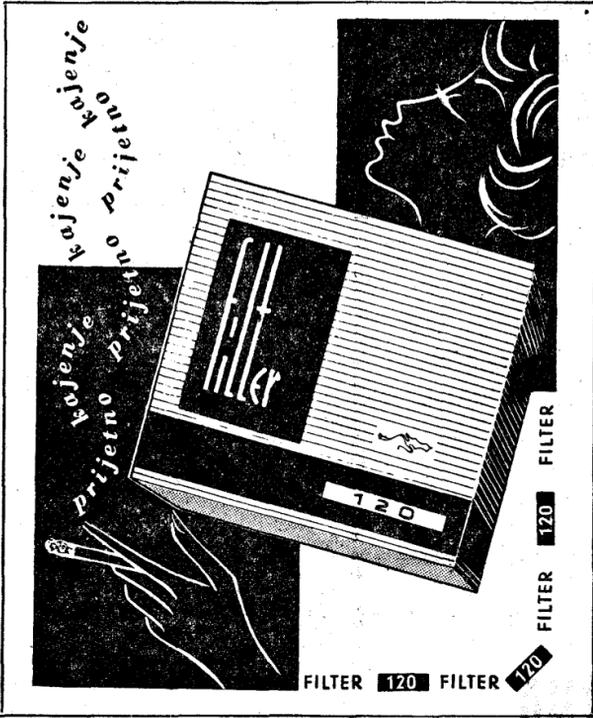
— Vedno se zgodi kaj posebnega. Vsak dan. No, to so majhne posebnosti, premajhne za časopis. Če teče srna čez prog, to res ni, da bi pisali o tem... No, kar se nesreč tiče, ni bilo še nikoli kaj večjega, nihče ni izgubil življenja, odkar sem tu, nobene velike škode ni bilo. Tu in tam sem moral vlak ustaviti, nagajal je sneg, nagajale so skale, ki so se odkrušile. Take malenkosti.

Dvanajst kilometrov težke gorske proge, ki je pred skoraj šestimi desetletji stekla po Baški grapi, varuje danes dobrodušni in strogi Rudi Bašelj, partizan in želez-

ničar. Čisto slučajno lahko od njega izveš tudi to, da je za svojo partizansko prejel medaljo za hrabrost in še dve drugi medalji, za svojo železničarsko dejavnost pa medaljo dela. Oboje pa za dejavnost na istem kosu proge, ki jo je svoj čas razdiral in ki jo sedaj varuje.

Preden smo se poslovili, da se pred nočjo prilazemo nazaj na cesto, smo se seznanili še s sinom Radivojem, ki jo je primahal iz šole. Ta nam je predstavil še dve kozi, osem zajcev in dve mački, vse prebivalce »kraljestva« pod Kojsco, tik ob bukoviškem predoru. Ko nas je Rudi spremil do poti, smo rekli še to in ono o plačah in o »štacunah«, o štipendijah in potem že ni bilo drugega izhoda, kakor da se odpeljemo do Grahovega in z dobrim domačim »strupom« poplaknemo vse, kar je na tem

svetu slabega in utrdimo vse, kar je na njem dobrega. DRAGO KRALJ

Prenašanje tradicij NOV na mlajše

(Nadaljevanje s 1. strani)

raznih proslavah in obletnicah poglavitno.

Za množičnost teh prireditvev so poskrbeli tako, da so v dneh med 8. in 11. januarjem priredili proslave v naslednjih krajih: 8. v Rušah, 9. v Žrečah, v Ribnici na Pohorju in na Primožu, kjer je bila ustanovljena Zidanska brigada, 10. pa v Sentilju v Mislinjski dolini.

Pri vsem tem je bil dan poudarek na pohode mladinskih patrolj, ki so bile sestavljene iz obveznikov predvojaške vzgoje in tabornikov. Te so se, zaradi spomina in simbolike, zbrale na Osankarici, prav na kraju poslednjega boja Pohorskega bataljona. Zatem so se patrolje razšle

na več strani. Obiskovale so partizanske družine, potem pa so se udeleževale krajevnih proslav. Te patrolje so štele po 6 do 8 mladincev, ki so jih spremljali in sprejemali nekdanji borci Zidanske brigade. Pozneje so vsi skupaj prisostovali osrednji proslavi v Slovenjem Gradcu, ki je bila 11. januarja. Preživelim borcem Zidanske brigade so poklonili knjige o Pohorskem bataljonu, katere avtor je France Filipič. Ob tem srečanju so se preživeli »pohorci« spet trdneje povezali in obljubili sodelovanje na prihodnjih prireditvah.

Ordred tabornikov, ki nosi ime »XI. SNOUB Milosa Zidanske«, katerega častni člani so postali nekdanji borci te brigade, pa je imel še svoj pisan program:

— Vse čete očrta, ki nosijo imena padlih pohorskih junakov: »Borisa Vinterja«, »Toneta Okrogarja-Nestla«, »Milke Kertnov-Pohorske« in komisarja Rajka, so priredile partizanske večere, na katerih so preživeli »Pohorci« pripovedovali svoje spomine in govorili o delovanju brigade s poudarkom na dejanju junakov, po katerih so čete dobile imena.

— Izdelali so maketo pokrajine, kjer je delovala Zidanska brigada, ter jo podarili Muzeju NOB.

— V nedeljo, 19. t. m., pa bo v Domu JLA v Mariboru s tem v zvezi svečana akademija, kjer bodo počastili 20-letnico brigade.

V zvezi s tem praznovanjem so predvajali tudi različne filme, izdelali so posebne spominske kartice s spominskimi žigi PTT, v Gospodski ulici pa je odprta izložbena vitrina, posvečena bojem in življenju brigade.

Vse praznovanje je bilo usmerjeno predvsem na aktivizacijo in poučevanje mladine, pri čemer so bili nekateri udeleženci bojev Pohorske brigade organizatorji in so predvsem na krajih raznih dogodkov iz NOB pripovedovali o bojih tamošnjih partizanov. Da je bil takratni, medvojni čas še bolj oživiljen in ta obletnica še bolj poudarjena, so na proslavi v Slovenjem Gradcu taborniki »XI. SNOUB Milosa Zidanske« dobili tudi prapor, ki jim ga je v imenu preživelih borcev predal prvi komandant te brigade general Boris Čizmek-Bor.

Prireditve je poleg štajerske mladine zajela tudi nekatere druge tabornike, zakaj tej proslavi so se odzvali tudi mladi taborniki iz bratske republike Hrvaške. Tako je to praznovanje, svojevrstno po udeležbi in izvedbi, doprineslo lep delež k resničnemu prenašanju tradicij NOB na naše mlajše robove.

Mednarodno sodelovanje bivših borcev

V mednarodno sodelovanje ZZZ NOV sodi tudi izmenjava miselnosti med zveznim odborom ZZZ NOV in generalnim sekretarjem FMAC Normanom Actonom o sedanjem mednarodnem položaju. V pismu, ki ga je izvršilnemu uradu FMAC poslal sekretar zveznega odbora Mirko Kaležić je med drugim rečeno, da naša zveza pozdravlja deklaracijo izvršilnega urada o moskovskem sporazumu. V nadaljnjih izjavah govori pismo o prihodnjih nalogah FMAC v boju za mir in prenehanje hladne vojne. Ko dalje omenja vsebino deklaracije, z zadovoljstvom ugotavlja, da se sodelovanje med organizacijami borcev vse bolj uresničuje z dvostranskimi odnosi in postaja to neobhodno potrebno tudi v okviru mednarodnih organizacij. Problem sodelovanja zasluži po smislu omenjenega pisma prven-

stveno pozornost FMAC. Tudi programirano razorožitve mora ta svetovna organizacija posvetiti vsestransko pozornost.

Pismo navaja dalje, naj bi se FMAC najodločneje zavezala za popolno odpravo kolonializma in rasne diskriminacije in za uspeh svetovne ekonomske konference, za kar navaja tudi določene predloge. Pred zaključkom je v pismu omenjena še resolucija o nevarnosti nacizma. Ni dovolj, da obsojamo nove pojave nacizma, mar, več se mora FMAC zavzemati tudi za ukinitve odloka o zastarelosti vojnih zločinov.

Generalni sekretar FMAC je že v pismenu potrdil prejem navedene pisma in ugotavlja, da je velika priporočil ZZZ NOV Jugoslavije v skladu s politiko FMAC in jih bo zato tudi mogoče uresničiti.

LJUBLJANSKE MLEKARNE LJUBLJANA, Vodovodna cesta

DELOVNIM LJUDEM, KOLEKTIVOM, POTROŠNIKOM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM ŽELIMO V LETU 1964 KAR NAJVEČ USPEHA IN NADALJNJIH ZMAG V NAPORIH ZA VSESPLOŠEN GOSPODARSKI NAPREDEK

Več prihrankov — prijetnejši dopust!

Vaš denar nalagajte na hranilno knjižico v Komunalno banko Celje ali Celjsko mestno hranilnico

Komunalna banka Celje z ekspozituro in podružnico Celjsko mestno hranilnico obrestuje hranilne vloge po najugodnejši obrestni meri

Več prihrankov — udobnejši dom — večje zadovoljstvo!

Komunalna banka Celje in Celjska mestna hranilnica vam hranilne vloge najugodneje obrestujeta

Hranilna knjižica je vaš zanesljivi prijatelj, ki vam pomaga, ko je pomoč najpotrebnejša

Vloge zbira Komunalna banka Celje s Celjsko mestno hranilnico in jih najugodneje obrestuje

Slovenijašport

TRGOVSKO PODJETJE
NA VELIKO IN MALO
V LJUBLJANI

s prodajalnami v Mariboru, Celju, Kranju in na Jesenicah ter v Beogradu vam nudi v veliki izbiri športno in telovadno orodje, camping opremo, opremo za podvodni ribolov, smučarsko opremo, športno obutev in oblačila, dvokolesa ter druge športne rekvizite.

Dobra kvaliteta — zmerne cene.

Oglejte si bogate zaloge v vseh naših poslovalnicah.

Kmetijska zadruga MURSKO POLJE

KRIŽEVCI PRI LJUTOMERU

čestita vsem kmetovalcem srečno 1964. leto.

Poljedelstvo — živinoreja — kooperacija — valilnica

LESONIT

TOVARNA LESOVINSKIH PLOŠČ

ILIRSKA BISTRICA

ZELI, SREČNO IN USPEHOV POLNO NOVO LETO 1964

PRIPOROČA SE S SVOJIMI IZDELKI:

MELANIT PLOŠČE
LESOMIN PLOŠČE
LESOMAL PLOŠČE
LESONIT PLOŠČE

Trgovsko podjetje na debelo

»PANONIJA«

PTUJ

ZALAGA TRG S TRGOVSKIM BLAGOM – TEKSTILJE IN
TEHNIČNO BLAGO

DELOVNI KOLEKTIV POSILJA NAJBOLJŠE ŽELJE DE-
LOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM V LETU
1964

MERKUR

TRGOVSKO PODJETJE NA DEBELO IN DROBNO

PTUJ

VAM NUDI V SVOJIH POSLOVALNICAH: VELEBLAGOV-
NICA »DOM«, ZVEZDA, BISERKA, OPREMA IN TEHNIKA
VSE V VELIKI IZBIRI

»VOZILA- GORICA«

SEMPETER PRI GORICI

Izdelava in prodaja specialnih vo-
zov: opravnice, polprikolice, kiper pri-
kolice, cistern za prevoz tekočin s
centralnimi agregati.

Poslovnim prijateljem in delovnim
ljudem srečno in zadovoljno 1964.
leto

TOVARNA AVTOOPREME

PTUJ

nudi koristnikom motornih vozil vse
dela karoserijske opreme najsoodob-
nejših oblik ter prvovrstne kvalite-
te. Na zalogi so vedno potrebni re-
zervni deli

TRAK-ETIKETA

tkanje trakov in tiskanje tkanin

Žiri

Prisrčne čestitke
za poslovno 1964. leto

Konfekcija »KROJ«

SKOFJA LOKA

Vse vrste težke konfekcije, ženske
in moške plašče, enodelne in dvo-
delne obleke za vse letne čase.

KOVINSKO PODJETJE

TREBNJE

varjenje, konstrukcije, sušilne omot-
ke in univerzalne mešalce za far-
macevsko, kemično in prehrambe-
no industrijo

Srečno in zadovoljno 1964. leto

TRGOVSKO PODJETJE

»NAPREDEK«

DOMŽALE

železnina, gradbeni material, elektri-
čni material, kurivo, špecerija, de-
likatosa, sadje zelenjava, pohištvo –
prodaja odprtih vin

Mnogo uspeha v poslovnem letu 1964

»INDOS«

INDUSTRIJA
OBDELOVALNIH
STROJEV

LJUBLJANA

ČESTITA VSEM
DELOVNIM LJUDEM,
KOLEKTIVOM
IN POSLOVNIM
PRIJATELJEM
Z ŽELJO ZA ČIM VEČJIMI
USPEHI
V NADALJNJIH NAPORIH
ZA DVIG IN NAPREDEK
GOSPODARSTVA
V LETU 1964

Kmetijska zadruga Trebnje

PITANJE ŽIVINE
GOVEDO
PRAŠIČI
PRIDELOVANJE KROMPIRJA
SUŠENJE ČEBULE
VSE VRSTE
KMETIJSKIH PRIDELKOV

MNOGO USPEHA
V NOVEM 1964. LETU

Trgovsko podjetje »IZBIRA«

PTUJ

NUDI: ŽIVILA, TEKSTIL, POHIŠTVO, RADIOAPARATE, AKUSTIČNE
APARATE, MOPEDE, KOLESA

Vsem delovnim ljudem potrošnikom in poslovnim prijateljem vso srečo
v novem letu

Kmetijska zadruga »Jože Lacko« Ptuj

ODKUP IN PRODAJA KMETIJSKIH PRIDELKOV, KOOPERACIJA
IN LASTNA PROIZVODNJA – STROJNE USLUGE

KOLEKTIV ČASOPISNO ZALOŽNIŠKEGA PODJETJA

PRIMORSKI TISK • KOPER

oziroma njegove poslovne enote:

ZALOŽBA LIPA
TISKARNA s klišarno, knjigovoznico, lakirnico in obratom za izdelavo etiket
OBRATA ZA PRECIZNO MEHANIKO IN GRAVERSTVO
KNJIGARNE IN PAPIRNICE v Kopru, Izoli, Piranu, Portorožu, Sežani, Postojni,
Ilirski Bistrici in Pivki ter centralno skladišče v Kopru
vsem svojim poslovnim prijateljem iskreno čestitajo
ZADOVOLJNO IN USPEHA POLNO NOVO LETO 1964!

Občinski odbor SZDL
Ljutomer

čestita delovnim ljudem in želi mno-
go uspehov v letu 1964

Občinska skupščina
Ljutomer

z družbeno političnimi organizacijami
prisrčno čestita vsem občanom in
delovnim kolektivom v letu 1964

»OPREMALES« – Novo mesto

• Izdeluje vse vrste pohištva in tapetništvo – prevleke za avtomobile

Zanke na Donavi Iz obveščevalčevih zapiskov

3

Ko sem se okrog šestih zjutraj zbudil, je bilo v sobi že toplo. Nekdo je bil naložil na ogenj, toda nisva ga slišala. Vasa je spal z roko pod glavo. Pogledal sem k svojim čevljem pri vratih; bili so očistični, svetili so se kot še nikoli. odkar sem jih nosil.

Medtem ko sem v torbi iskal brivski pribor, sem skušal urediti svoje misli in sestaviti nekakšen načrt. Najprej moram najti neki začetek, nekakšno zvezo z nalogo, zaradi katere sem prišel. To pa ni bilo lahko. Po mestu je bilo na desetine enot: naše, ruske, bolgarske. Oseba kontrola je bila še vedno samo vojaška. Upravni aparat v mestu še ni bil osnovan. Tu nekje je ta vražja skupina »S-33«. Se njeni člani še vedno skrivajo v vojaških uniformah in nosijo orožje ali so neke potajili kot civilisti? Kje naj začnem? Iz navodil sem izvedel samo, da je v skupini šest ljudi, izmed katerih je eden moški poročnik, ki odlično govori srbsko s pravim vojvodinskim naglasom. Zrasel je v neki banatski vasi, kjer je živel njegov stric. Za ostale nisem vedel niti, kakšne narodnosti so, le to mi je bilo znano, da je vzdevek enega izmed njih »Malik«. Torej je treba začeti brez začetka: najti stvar, se povezati tam, kjer bi dobili navodila in podatke, seznaniti se z ljudmi, ki bom z njimi sodeloval, dobiti civilno obleko zame in za Vaso, spoznati mesto. Vse to so bili opravički, ki z njimi nisem smel odlašati.

Ko sem se bril v kopalnici, sem zaslišal Olgir glas. Nekoga je vprašala, če vasa vstala. Znova se je vrnila šele, ko vasa hotela oditi. Povabila naju je na zajtrk. Govorili smo o tem in onem. Vprašala je, v kateri enoti bova. Moral sem ji reči, da tega še ne vem in da čakam na razpored.

Potem boš še kdaj prišel, — je rekla. Vedel sem, da bom prišel. Ko sem vstopal v avtomobil, sem ji pomahal z roko in dal Vasi znak, naj odpelje.

— Dobro vasa začela, kaj praviš? je vprašal. S pestjo sem ga sunil med rebra in oba vasa se zasmejala. Počasi sva križarila po mestnih ulicah, in ko sva vse opravila, sva se namestila v dveh sobah majhne vile, ki je bila obrnjena k Donavi. Preoblekla sva se v civil. Jaz sem odšel ven, Vaso pa sem pustil doma, da bi mi bil pri roki, če bi ga potreboval. Razen tega bi morali telefonisti priključiti telefon.

Z rokami globoko v žepih zimskega plašča sem hodil po mestu. Povsod je bilo živahno: skupine vojakov, meščanov, ženske, otroci. Slišati je bilo pesmi; videl sem povorke z zastavami; mesto je bilo oblepljeno s plakati in razglasi. Blizal se je konec vojne in svoboda je hrumela s svojo pesmijo v mestu, ki je bilo še pred kratkim zasužnjeno. Zdelo se mi je, da vsi ljudje vedo, kaj hočejo, kam gredo in kaj bo z njimi, le jaz sem na neki neznan sledi in ničesar ni, za kar bi se lahko oprjel. Morda je šel pravkar mimo mene nekdo iz »S-33« ali pa je skrit nekje, kjer ga nikoli ne bom našel.

Napitil sem se k tovarišem v Oddelek narodne zaščite. Imeli so mnogo dela. Vojni zločinci vseh vrst, sovražni agenti in tisti, ki jim ni bilo do naše svobode, so še zadnjič poskušali svojo srečo. Treba jih je bilo uničiti, da ne bi zastupljali velikih dni osvoboditve in poleta ljudstva, ki je krepko vzelo svojo usodo v žuljave roke.

— Trdnjava je kraj, kjer bi se lahko skrivala taka skupina, — mi je rekel eden od tovarišev.

Pripovedoval mi je o stotinah zapuščenih lukenj, podzemnih prehodov in rovov, kjer bi se utegnil začasnó skrivati sovražnik.

— Vendar pa ne morejo ostati neopaženi. Z nekom morajo biti povezani. V kratkem bo neka vojna enota zasedla in raziskala trdnjavo, — je nadaljeval z utrujenim glasom in neprestano mežikal z očmi, kalnimi od nespečnosti.

— Kje naj začnem? — sem glasno ponovil vprašanje, ki sem ga sam sebi tolikokrat zastavil.

— Treba bi si bilo ogledati tistih nekaj kavarn in najbližje hiše, ker utegnejo biti s kom povezani, — je dejal in mi pokazal neki seznam. — Mi pa se bomo lotili stvari brž ko končamo nekaj najnujnejših zadev.

Odločil sem se, da ga bom ubogal.

Pokazal sem objavo, opremljeno z nekim avtoritativnim pečatom, ki je od vojaških enot zahtevala, da mi pomagajo, kadar bo treba, in se z vojaškim čolnom prepeljal na drugi breg Donave.

Ogledal sem si kavarnice v Petrovaradinu, v eni pa sem ostal dalj časa. Na njenega lastnika so me tovariši v Oddeleku za narodno zaščito posebej opozorili. Prodajal je piščo vojakom sovjetskih in bolgarskih enot, se zadrževal z njimi v dolgih pogovorih in jih pogosto gostil tudi v svojem stanovanju. Morda jih je vabil samo zato, da jim je izmikal kake dragocenosti, lahko pa je to delal tudi iz kakega drugega razloga.

Ogledal sem si obiskovalce, toda niti eden mi ni vzbudil pozornosti.

Kdor je v letih pred drugo svetovno vojno stanoval v Aljaževi ulici v Šiški, ali sploh v Šiški, se verjetno dobro spominja veselega in mladostno razposajenega fanta Branka Božiča, ki je rad prepeval, zbijal šale in bil poln zdravega humorja. Razen tega je bil odlični telovadec, ki je sodeloval pri bišnem Sokolu v Spodnji Šiški. Ze zelo zgodaj se je začel ukvarjati s smučarstvom in še posebno se je navduševal za smučarske skoke. Predvsem šišenska mladina ga je poznala kot vmetega skoka. Branko Božič je bil rojen 29. avgusta 1922 v železničarski družini v Celju, ki se je leta 1927 preselila v Ljubljano. Po tretjem razredu gimnazije je Branko hotel nadaljevati šolanje v železničarski šoli v Mariboru, vendar ga niso sprejeli. Ker mu je oče umrl že v rani mladosti, je moral zaradi slabih gmotnih razmer šolanje obestiti na klin. Star osemnajst let — tedaj je bil že zrel skojec — se je zaposlil pri mizarju Perku na Celovški cesti, kjer je ostal do odhoda v ilegalo.

Branko, vzgojen v naprednem delavskem duhu, se je že v vsem začetku leta 1941 uprl fašistični okupaciji naše domovine. Kakor ga je bila močno prizadela, tako je bil zdej trdno pripravljen boriti se proti krutemu fašističnemu nasilju, proti tujčevemu teptanju naših narodnih svetinj. Brat

Zlato, ki je bil sekretar komiteja KP v Šiški, pozneje je padel v partizanih, je Branka povezal z osvobodilnim gibanjem. Kmalu nato je tudi postal član KP. Dela se je oprjel z vso vnemo in zagrinjenostjo. Udeleževal se je splošnih številnih akcij skojcev v Šiški, pri čemer se je izkazal po izredni iznajdljivosti, sposobnosti in hrabrosti. Te njegove odlične sposobnosti pa so ga že jeseni 1941 pripeljale k VOS (Varnostna obveščevalna služba), kjer v številnih akcijah ni nikoli okleval postaviti lastnega življenja na kocko.

Ceprav se je v tem svojem delu spretno izmikal fašistični policiji, se je moral že proti koncu leta 1941 umakniti v ilegalo. Zanj in za tovariše, ki so bili skupaj v »bunkerju« v Šiški, je ta ilegala pomenila posebno obdobje v življenju. Kalilo se je njih tovarištvo: »Vsi za enega, eden za vse!« Utrjevala jih je nenehna pripravljenost za boj s fašisti in domačimi izdajalci, moči za stalno tveganje so jim življali ideali, vizija zmage in svobode.

Kljub nevarnosti pred zasledovalci in najstrožji ilegali se Branko ni mogel iznebiti smučanju. Lepega dne januarja 1942 se je kar zgubil iz bunkerja in se pod tujim imenom priključil smučarski prireditvi na Mostecu. »Glejte, glejte, Brane zopet skače!« je zavrsalo med mladino. Doskočil je v lepem stilu in že se je izgubil med smrekami Šišenske-

ga hriba, da ga Italijani ne bi zaprli. »Zdrav duh v zdravem telesu!« je vzkliknil, ko se je veder in zdrav vrnil med tovariše.

Toda okupator je bil v svoji nemohi čedalje okrutnejši, njegovo nasilje ni več poznalo meja. Racija je sledila raciji, odgon odgonu v taborišče; vrh vsega nasilja pa je bilo streljanje talcev. Tako je 5. junija 1942 zajela fašistična racija tudi Branka na vogalu današnje Kidričeve ulice. Kakšen mesec je bil zaprt v Sempetrski vojašnici, nato pa v sodnijskih zaporih. Policiji ni uspelo zvedeti, koga so aretirali, zakaj Branko Božič kljub hudemu mučenju ni ničesar izdal. Ustrelili so ga v poračilo za atentat na izdajalca Natlačena, 14. oktobra 1942. Pokopan je v skupnem grobu šestindvajsetih talcev na Zalahu.

Pred kratkim je upravni odbor smučarskega kluba »Enotnost«, na pobudo Predsedstva ZZZ obštine Šiška, sprejel sklep, da se 65-metrška skakalnica ob Vodnikovi cesti v Šiški potmemuje po Branku Božiču, padlem pripadniku VOS in predvojnem smučarskem skakalcu. V okviru tega potmemovanja je bila 9. januarja 1964 velika skakalna prireditev z mednarodno udeležbo. Tekmovali so za novoosnovani Božičev memorial. Pokroviteljstvo nad tekmovanjem ter športnim objektom pa je prevzelo Predsedstvo zveze združenj borcev NOV občine Šiška.

V tovariški spomin

Vislice v Novem mestu

Bilo je v mesecu novembru leta 1943, ko so se beli in okupator najbolj zločinski in surovo znašali nad nedolžnim slovenskim narodom. Pri napadu na Trško goro pri Novem mestu so ujeli dva borca, Janca in Gabreva, ju privedli v Novo mesto in obsedili na smrt na vislicah.

23. novembra ob 13. uri sem šel v Novo mesto k to-

varišu Jožefu. Ravno, ko se pogovarjava o poteku borb, priteče Jožefov sinček in zakliče:

»Atek, pred rotovžem postavljajo vislice!«

Takoj me je prevzel mraz, zopet nedolžne žrtve. Počasi stopim na cesto in res zagledam, ko ženejo močno zastražena borca. Oba sem poznal, eden je bil celo moj sosed in

sošolec. Prevzel me je strah? Naj jo pobrišem? Res se odločim, da jo čimprej stisnem. Toda ko stopim korak nazaj, že dobim krepak sunek v rebrata:

»Na, tu imaš, prekleti komunisti!«

Drugi sunek me podere na tla in padem na nos. Ko bell izgine, se pobermem in grem počasi naprej. Pridem do vislice, kjer stoji zakrinkan rabelj in kaplan Volbank; ta je ponujal borcemah hostijo. Janc je odknil. Stopil je na stopnico, vzel rablju Rafajcu vrst in iz rok, si jo dal okrog vratu, sam spodnesel stol in padla je glava heroja. Drugi se je branil in ga je Rafajec mučil kakih petnajst minut. K meni je zopet stopil beli:

»Sedaj si še ti na vrsti, ako hitro ne izgineš.«

Hitro sem jo popihal. To je bil najbolj žalosten dan v mojem življenju. Skril sem se pri aktivistu Julčetu Kobetu, ki je slikal. Kasneje sem bil odpeljan v internacijo.

In kaj sem videl letos v Novem mestu? Šel sem na grob tistih dveh mučnikov in zagledam tistega belčka Ljubija. Postal je rdeč kot kuhan rak. Kaj sem hotel, ostati sem moral miren. Bil je skrivač, po amnestiji se je javil, bil izpuščen in sedaj uživa svobodo. Če ne bi preteklo že dvajset let od takrat, bi kot ris skočil na njegova. Za mene on ni človek, sovražim ga in ni vreden, da bi počival v slovenski zemlji.

ANTON ZUPANČIČ

KAKŠNI »PARTIZANI« SE BORE V VENEZUELI

(Nadaljevanje s 4. strani)

predvsem v vojski, kakor tudi skrajne levice, katere predstavnik je »Fronta nacionalne osvoboditve Venezuele«.

Levičarji ne zanikajo razvoja, ki ga je Venezuela storila v zadnjih letih, vendar hkrati pristavljajo, da je »Venezuela bogata država z revnim prebivalstvom, bogastvo pa ni pravilno razdeljeno.« Hkrati pozivajo ljudstvo, naj se združi v boju z vsemi sredstvi, da bi doseglo razvoj nacionalnega gospodarstva in njegovo samostojnost v odnosu na imperialiste.

Niso pa ostali le na pozivih, temveč je že pred dvema letoma 2000 do 3000 mladih levičarjev krenilo v vlažne gozdove — predvsem v Sierra de Falcon, ki leži približno 400 kilometrov od venezuelskega glavnega mesta — ker so menili, da so tudi v Venezueli, »kot nekaj na Kubici,

dozoreli vsi pogoji za oboroženo revolucijo.

Vendar je bilo Castru laže dobiti podporo širokih ljudskih množic proti povsem korumpiranemu režimu tujkratnega kubanskega diktatorja Batista kot pa njegovim venezuelskim posnemalcem v boju proti Betancourtu navzlic takšnim akcijam, ki so pritegnile nase pozornost svetovne javnosti, kot je npr. bil požig skladišč nekaterih ameriških podjetij v Venezueli ali ugrabitev ameriškega polkovnika iz veleposlaništva v Caracasu.

Morda v svetu niti ne bi toliko gporčili o venezuelskih prokastrovcih, ki so na zadnjih volitvah dne 3. decembra doživeli tako hud mraz, če zadnji dogodki v Venezueli ne bi bili znak, da se utegne kubanska križa spet obnoviti, kar bi guno zaostriło odnose med novo ameriško administracijo in Sovjetsko zvezo.

Skljuke in klina

Neki mladenč je pustil sredni Pariza avtomobil, na katerega je priplel velik plakat: »Gospodič! Sam grem na weekend. Če hočete z menoj zataknite listek z vaso telefonsko številko za brisalec stekel. Ne bo vam zali!«

Ko se je mladenč vrnil k avtomobilu, je za brisalcem res našel listek. Zelo se ga je razveselil. Ko pa ga je prebral, je ugotovil, da je parkirani na prepovedanem mestu in da mora plačati kazen.

Nekdanja perzijska princesa Soraya se je pred kratkim silno razjezila: premagala jo je ljubosumnost.

Njen zadnji izvoljenec, igralec Maximilian Schell, se je namreč v filmu »Topkapı« neto pljuhal z glavno igralko Melino Mercouri. To je bilo za Sorayo žaljivo.

»Pomirite se,« ji je rekel režiser Jules Dassin. »Od teh poljubov se bo vnel komajda filmski trak...«

V New Yorku je že dolga leta prepovedano berčati na javnih mestih. Zdaj pa je mestni župan izdal nov odlok, po katerem je prepovedano dati miloščino. Zakaj? Ker so newyorški beraci stalnično ugotovljeni — najbolj naleteli v vsej Ameriki.

Po poročnem obredu vpraša ženin pričo:

»Se vam ne zdi, da sem se vedel kot bedak?«

»Kje pa!« odgovori nevesta.

»Vi deti pa je bilo, da niste bili več vi...«

V ZDA je toliko najrazličnejših avtomatov, v katere je treba metati kovance, da se je državna kovnica denarja, ki znaša v težavah. Nikakor ne more nakovati dovolj kovancev...

Neki angleški frizer je zapustil skoraj milijon dinarjev najboljsemu prijatelju, ki mora za denar paziti na njegovo mačko. Zpovedovati pa mora tale pogoji: dokler bo mačka živa, na sme v hišo vzeti psa.

Dva napisala iz Nice: »Prodajte svoj stari avtomobil in postali boste brezskrbni mesec!« (Na trgovini z rabljenimi avtomobili.)

»Vaša žena ne more biti se bolj jezna. Zakaj ne bi ostal še nekaj časa?« (V dobro izdoči točilnici.)

Od 10. decembra lani so v južnokalfornijskem okrožju Ventura psi obsojeni na mlk. (Kakor hitro se kakšen sosed pritoži nad pasjim lajanjem, pošljejo pasjega lastnika v zapor. Radovedni obvarniki so denar, da so že prvih šest dni zaprti 784 ljudi.)

Na tekmovalju ribičev v Folkestonu v Angliji je zmagal neki Francoz in tako dobil prvo nagrado.

Ena takšna je bila prva nagrada. Teden dni prijetnega dopusta v Franciji...

Francoski minister Roger Peyrefitte je pred dnevi povedal, da lahko diplomat uporabi svoj po klic tudi zato, da skrije svoje neznanje.

Pred kratkim je bil minister na sprejemu, kjer je bilo govora o nekem južnoameriškem mestu. Gostje niso mogli ugotoviti, ali je mesto v Braziliji, Argentini ali v Peruju. Neka gostja se nenadoma domisli, da je med njimi tudi »tozadevni« ambasadör. Vpraša ga, kakš je s stvarjo.

»Oprostite, gospa,« ji odgovori ambasadör. »To je pa diplomatska skrivnost.«

Velike hollywoodske filmske firme imajo sezname vseh del iz svetovne književnosti z opombami, ali so primerna za prenos na filmski trak ali ne. Tako je na primer cenor ocenili tudi Valéryja. Neka gostja »Čarje« takole: »Ni primerna za snemanje, ker nima seksualne vrednosti, ki jo obeta naslov.«

Neki Amerikan je naredil vse izpite in preizkuse za vstop v diplomatsko službo, vendar so ga za zavrnili v pravilih za sprejem v službo namreč pise: »Kandidat mora imeti najmanj 16 naravnih zob.«

Kandidat jih je imel le se štiri. Drugi so bili umetni.

Pariški modni kreator pripravljaja dve modni reviji. Na prvi bo prikazal svoje modele za punčke, s katerimi se igrajo otroci, pozneje pa modele oblek za advokate.

Junak Stanko

Riše: Evgen Sajovic

Piše: Ivan Jan

7. Začelo se je z zamisljivo brata Janka, ki je bil med vsemi najresnejši in je vedno za nečem vrtil. In to njihovo društvo je bilo kajpada tajno. Najprej so si izvolili vodstvo, potem jih je mučilo ime. In našli so ga: VSM! To naj bi zanje pomenilo »Vstaja slovenske mladine«. Sestavili so si stroga in vzgojna pravila, plačevali malenkostno članarino in delali sploh vse, kar sodi k neki organizaciji. Zato ni šlo ne brez zapisnikov, ne brez štampiljke z »VSM« na knjigi ter s stisnjeno pestjo in kladivom v njej. Tiskali so letake, vabila in pesmi, črke pa so si izrezovali iz gumija. Delo je šlo počasi od rok, a fantiči so bili vztrajni.

8. Med njimi in med bolj zaostalimi otroci je zaradi tega prišlo do ostrih prepričav. A to je bila malenkost: pred vsakim 1. majem so kurili kresove, raznašali razne prepovedane letake, se učili esperanta in nemščine ter se sestajali po zakonitih krajih. Nekega dne pa se je dvignil prah, kajti »obiskal« jih je sam poveljnič žandarmerije in ob njem načelnik ljubljanske policije. To je sprožil majhen listek z napisom: »Tovariši Stanko! Vabimo te na občni zbor našega društva, kjer bomo izvolili novega tajnika.« Da bi bilo še bolj uradno, je bil na njem še žig z »VSM« ter ostalimi znamenji na njem.

9. »Tovariši! Občni zbor! Društvo! Znak! E, zdaj jih imamo!« so rekli moške postave. Toda, ko se je pokazalo, da je to otroška zadeva, so temu nasmejali in rekli: »Vse skupaj ni nič. Kaj bi otroci!« Toda otroci so postali še bolj korajžni in delavni, kar preveč udarni. Tudi vodstvo šole je postalo pozorno. V tem pa so zaprli očeta Janeza in njegovega sodelavca. Prebrskali so njihovo hišo ter pri tem odkrili neki zapisnik in vso njihovo, s trudom zbrano imovino: blagajno s 45 dinarji, zapiske, žig in skatlo z gumijastimi črkami. Vse to so imeli pripeto pod klopmi. Na žandarmerijo so odvekli tudi fantiče in jih zasliševali več dni.

Vračali smo se kar po izhojeni stezi, po kateri smo se približali Mrzlemu studencu. Med nami je bilo nekaj tovarišev, ki so ta teren poznali in ker se je začelo že daniti, smo zavili proti kraju, ki mu pravijo Slamniki. Nejevoljni in živčni smo se tam spet pogovarjali, kaj storiti zdaj, ko je propadlo snidenje z jeseniško skupino! Posvet je bil nervozen in vmes je padla marsikatera pikra. Vendar smo nabrali nekaj suhljadi in zakurili majhnan ogenček, v porcijah raztopili nekaj snega, vrgli v vodo majhne smrekove vejice in preostanek sladkornih koščkov, ki pa jih ni bilo niti deset. Tako smo skuhanli »čaj«, ki ga je vsak izmed nas dobil samo nekaj požirkov. To je bila naša zadnja zaloga hrane oziroma sladkorja. Drugače tako nismo imeli. Nazadnje smo se nekako sporazumeli, da je tudi taka skupnica, nekaj desetglava enota, v teh razmerah prevelika in da ne smemo ostati skupaj, če hočemo, da bo kdo dočkal pomlad. V zelo hrupnem razgovoru so borci s tega terena predlagali in vztrajali, da bi ostali na tem področju, ker se bodo bolje znašli, ostali pa naj bi se prebili drugam, po svoje! Nič kaj prav nam ni bilo to, vendar je dejstvo, da smo se na Slamnikih razšli. Domačini so ostali na Pokljuki, ostali, ki nas je bilo zdaj samo še trinajst, pa smo se spet ločili od teh neprijaznih, nenaklonjenih krajev. Ostali smo čisto brez hrane, močno izžrpani in brez zveze z vodstvom. Domentil smo se in soglašali s tem, da je poveljstvo prevzel Biček. Se sedaj ga vidim in slišim, ko je stopil pred nas in potihlo, toda trde povedal:

»Tovariši, ne preostaja nam drugača, kot da se spet preko Jelovice pretolčemo v bližino Kranja. Tam bomo poskušali dobiti zvezo, da bi se združili s kako drugo enoto!»

Popolnoma razumljivo je bilo, da je v teh tridnih dneh vsak tiščal tja, kjer je poznal okolico. Poleg tega je bila tam, kakor je predlagal Biček, večja možnost dobiti zvezo z vodstvom. Pri vsem tem pa smo vedeli, da brez hrane ne moremo nikamor. Pot bi se v najboljšem primeru vlekla dva do tri dni. Vedeli smo tudi, da Nemci v teh dneh z močnimi oddelki nadzorujejo vse vasi, ležeče ob vnožju Jelovice in da že zaradi najmanjšega suma nad prebivalstvom izvajajo huda nastištva. Če so le količička sumili, da ima kaka hiša zveze s partizani, so domačijo požgali, moške pa postrelili. Zato smo morali računati z dejstvom, da nas za vsakim voglom čaka nemška zaseda, da so ljudje preplašeni in da bo zelo težko priti do hrane. Toda treba se je bilo odločiti: ali tvegati in iti v kako vas po hrano, ali pa se brez vsega ponovno zagristi v sneg in se nemočno spopasti z Jelovico!

Spustili smo se k Savi, se prèthotapili čez in se začeli vzpenjati

v pobočje Jelovice. Ti napori in povečana lakota so pripomogli, da se je Biček odločil:

»Če že moramo popadati je bolje, da od krogel kakor pa od gladu in mraza!»

Kot smo zvedeli pozneje, je bilo najbližje naselje vasica Kupljenik nad Bohinjsko Belo. Priprave za odhod k hišam so bile kratke. Nekaj se nas je previdno približalo tihim hišicam vasice, vsak pa je držal orožje, pripravljeno za strel. Bližali smo se oprežno, tisti pa, ki niso šli z nami, so ostali na robu gozda, da bi nas s streljo opozorili na morebitno nevarnost in po potrebi ščitili naš umik. Ker nismo poznali v vasici niti enega človeka in ne ene hiše, smo se kar po dva in dva razšli po domačijah. Hodili smo previdno ko mačke...

Ko sva s tovarišem stopila v prvo hišo, sva v prostorni izbi našla ženo in moža. Komaj sta naju opazila, sta obstala kot okamenela. Žena se je zgrabila za glavo in se od strahu sesedla. Puški sva se vedno imela pripravljeno na strel, zato se mož ni premaknil nikamor. Na hitro, v nekaj stvkih sva mu povedala za kaj gre in da nujno morava dobiti nekaj hrane. Šele tedaj je odprl usta:

»Za božjo voljo vaju prosim, hitro odidita! Se ni pol ure ko so Nemci po hiši vršili preiskavo! Gotovo so še nekje v vasi!»

Poln groze se je tresel in ni vedel, česa bi se lotil preje: ali naj bi pomagal oslabei ženi, ali naj bi prejel postregel nama. Odločil se je za drugo, kajti uvidel je, da je najbolje, če se najprej znebi naju. Kot bi trenil, sva imela v nahrbtniku hleb kruha in prekaženo svinjsko stegno.

Tudi ostali tovariši so prinesli po nekaj kilogramov različne hrane in ko smo se spet zbrali ter se pripravili na odhod, je razpoloženje naglo skočilo na boljše. Uvideli smo, da nam ljudje v vasi niso sovražni, temveč, da so jim Nemci vcepili v kosti nepopisen strah. Zato smo se od tam takoj umaknili...

Pot čez Jelovico je bila spet prav tako težavna in nevarna, kakor je bila pred dnevi. A to je spet zgodba zase. Važno je, da smo se pregrizali skozi sneg ter se čez nekaj dni pojavili v Běsnici blizu Kranja. Pri kmetu, kjer je imel svoj čas Cankarjev bataljon vskladiščene nekaj hrane, smo se ustavili kar za nekaj dni. Zadrževali smo se v hlevu in dva dni samo počivali. Tretji dan pa je kmet začel fožiti, da ljudje v vasi nekaj sumijo in da bi bilo bolje, če bi se umaknili. Zato smo nestrno pričakovali noči, ko smo se odpravili drugam.

Hodili pa nismo dolgo. Tik pod potjo je stala ob potoku osamel žaga. Spustili smo se k njej tako, da je naprej gabil samo prvi, vsi ostali pa smo zaradi sledov hodili zadensko. Snega je bilo več kot pol metra. V izbi pri žagi smo močno zakurili, da bi posušili obleke in se ogreli, okno pa smo zadelali. Ostali smo kar brez

stražarja, ker bi nas njegova senca lahko samo izdala. Tam smo ostali še naslednji dan in še vedno samo spali. Naša utrujenost zadnjih tednov je bila velika.

Naslednji večer smo se spet odpravili h kmetu, ki nam je že prej nudil zavetje. Računali smo, da ni več kake prave nevarnosti. Kmet se je prestrašen zgrabil za glavo in se čudil:

»Kje pa ste bili? Čez dan so mi Nemci prebrskali vso hišo. Celo pode so dvigali in mi grozili!«

Se bolj se je čudil, ko je zvedel, da smo bili blizu, na žagi in da so Nemci hodili čisto nad nami, ne da bi vedeli drug za drugega. Kmet je tedaj proslil:

»Če se le da, pojdite od tod. Nemci se lahko vrnejo in kaže, da je nekdo pokazal našo hišo!»

Razumeli smo ga in ker tudi nam ni več dišalo ostati v tem dvomljivem vzdušju, smo spet odšli v sneg.

Toda spet — kam? V Jelovico, v to Sibirijo! Ne! Zato na vsak način v dolino, ali vsaj blizu ljudi. Če bomo bliže hišam, manj bodo Nemci mislili, da moremo biti tam!

In tako smo pod Bičkovim vodstvom priganjali na pobočje Smarjetne gore, kjer nas je sprejela tista prijazna »čoca, ki jo vidim še sedaj, kadar grem iz Kranja.

Ta nam je omogočila življenje tri dni. Dala nam je streho, toploto, oživila je voljo do boja in vsega v zvezi s tem. A v njej smo kljub temu ostali le tri dni, kajti ostati dlje, je bilo v tistih časih preveč tvegano.

Potem smo dobili zvezo in pod Orehkom šli čez Savo, kjer nas je čakal terenski delavec.

Najhušji zimski dnevi, ko je na naših telesih zmrzovala celo obleka, so bili za nami.

Karel Kravcar:
TAKRAT JE ZMRZOVALA CELO OBLEKA

Smrtonosna zaokrožitev na desno

Bilo je 1. avgusta 1943 v zgodnjih jutranjih urah. Na letališču v bližini Bengazija v severni Afriki so bučali motorji 178 težkih bombnikov tipa »Liberator«. Pol ure kasneje so bombniki bili že v zraku na poti proti Romuniji. Na čelu tega ogromnega zračnega konvoja je letela 376. skupina polkovnika Camptona, za njo pa 93., 98., 44. in 389. skupina.

V zraku so bili šele dve uri, ko je čelno letalo celotne formacije začelo zaostajati, takoj nato pa je pred očmi vseh pilotov nenadoma zgrmelo v Sredozemsko morje. Nesreča je bila toliko večja, ker je v tem letalu bil tudi izkušen navigator, ki je zelo dobro poznal smer poleta.

Sedaj je moral nekdo drugi vzeti nase odgovornost in letala pripeljati nad Ploesti, kjer naj bi uničila rafinerije nafte, ki so oskrbovale Hitlerjevo Nemčijo in njene zaveznike z milijoni galonov nafte. Piloti so nestrno pričakovali obvestila o novem vodji. Medtem se je »Liberator« polkovnika Camptona prebil na čelo formacije, hkrati pa je v radijskih slušalkah odjeknil znan glas:

»Poslušajte me vsi... Kličte vodja, kličte vodja — polkovnik Campton.»

Dvajset minut čez poldne so bili »Liberatorji« že nad Albanijo, od tod pa so se na poti nad Jugoslavijo le s težavo prebijali skozi črne oblake, ki so prekrivali nebo. Formacija, ki je dotlej letela v pravilni bojni razporeditvi, se je morala razbiti na skupine. Dve skupini, 376. in 93., sta leteli naravnost proti orientirni rhestu Pitești, ki leži približno 100 kilometrov zahodno od Ploesti. Med drugimi tremi skupinami pa je po doletu iz oblakov nastala precejšnja zmeda in so preden so nadaljevale pot, krožile nad Donavo in čakale na prihod zaostalih letal.

Čelna skupina je pravočasno priletela nad mesto Pitești, kjer so se letala spustila na višino 70 metrov in še manj. Zemlja se je kar tresla spričo strahovitega bučanja motorjev, kmetje pa so v divjem begu iskali zaklonišča. Obe skupini sta prileteli do Tar-

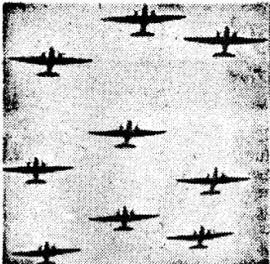
govišta, od koder bi bilo treba leteti proti mestu Florești. Toda polkovnik Campton in general Ant, načelnik 9. letalskega poveljstva, ki je letel skupno s polkovnikom Camptonom, sta zagrešila usodno napako: zavila sta na desno in letala proti jugu. To se je zgodilo zaradi zamenjave obeh mest. Ko sta priletela nad Targovište, sta namreč menila, da je pod njima že Florești, od koder naj bi železniška proga pripeljala njihova letala naravnost nad Ploesti.

Navigator njihovega »Liberatorja«, ki je v Bengaziju nekaj tednov zapovrstjo proučeval aerografije in modele rafinerije nafte, je trdovratno opozarjal polkovnika Camptona, da so prispeli šele do Targovišta, ne pa nad Florești. Bilo je vse zaman, kajti komandant ga ni hotel poslušati, ker je bil prepričan v pravilnost svoje odločitve. Kakšno usodno napako je zagrešil, mu je bilo jasno šele tedaj, ko je pred seboj zagledal visoke stavbe romunskega glavnega mesta — namesto rafinerije nafte v Ploesti. Napako je želez nemudoma popraviti in je po radiu ukazal:

»Napaka! Dvignite se! Kurz 360, smer Ploesti! — General Ant.»

Navigatorjem, ki so takoj opazili napako, ni bilo dovoljeno, da bi kaj pripomnili k temu, in so morali še nadalje ostati na radio-sprejemu, da bi lahko vsak hip prestregli nove ukaze.

Drugi del formacije, ki sta ga sestavljali 98. in 44. skupina, je nad mestom Florești pravilno krenil na desno proti Ploesti. Misleč, da general Ant in polkovnik Campton letita s svojimi bombniki pred njimi v isto smer. Tedaj pa je pilot čelne »leteče trdnjave« iz 98. skupine nenadoma opazil, kako se jim iz južne strani na isti višini naglo približujejo bombniki 376. in 93. skupine. Če se ne bi letala hitro dvignila, bi utegnili priti do trčenja obeh formacij.

Po vsem tem tavanju ni bilo več moč računati na presenečenje, kajti ameriškim bombnikom se je iz vseh strani že približevalo približno 400 nemških, italijanskih in romunskih letal, ki so se dvignila v zrak s številnih bal-kanskih letališč.

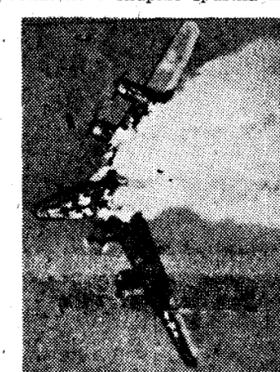
Skupina generala Anta in polkovnika Camptona je prva pri-

spela do cilja. Da ne bi napadel iz napačne smeri, je polkovnik Campton v širokem polkrogu obletel cilj in ga napadel s severa, kot je bilo dogovorjeno že v Bengaziju. Ko pa je naletel na silovit protiletalski ogenj iz nemških »flakov«, je spremenil prejšnji sklep in napadel s severozahoda. Komandantom posameznih letal je celo dovolil, da samostojno izbirajo cilje in odmetavajo bombe tja, kjer bi opazili najustreznejše objekte. Tako se je zgodilo, da je Camptonova 376. skupina odvrгла bombe na cilje, ki bi jih pravzaprav morala bombardirati 93. skupina polkovnika Bakerja, ki je pravkar prihajala nad Ploesti.

Nenadoma je huda eksplozija topovske granate pretresla kabino Bakerjevega letala, hip kasneje pa je sledila nova eksplozija. »Liberator« je letel kot živa bakla in še nadalje spuščal bombe na rafinerijo. Baker je nato skušal doseči večjo višino, da bi se posadka lahko rešila s padali. Bilo pa je vse zaman; letalo je z vso posadko vred navpično strmoglavilo na zemeljsko površino in se takoj spremenilo v razžarjen gмотo. V nekajminutnem bombardiranju je ta skupina izgubila še enajst bombnikov, eden izmed njih pa je padel na jetnišnico, zaradi česar je izgubilo življenje približno sto zapornikov.

Vrnimo se spet k 98. in 44. skupini. Ko sta Čane in Johnson,

vodji teh dveh skupin, opazila, kako se jima z juga približujejo »Liberatorji« 376. in 93. skupine, sta bila sicer močno presenečena. Drobce granate je letalu poročnik Hugessa prebil krilo in iz rezervoarjev se je cedil bencin. Ko pa je bombnik nizko preletel gorečo rafinerijo, se je bencin nenadoma vžgal in letalo se je razletelo s posadko vred. Na zemlji se je ogenj širil z rezervoarja na rezervoar, ki so drug za drugim eksplodirali, hkrati pa vžigali letala, ki so se jim v hipu eksplozije preveč približala.

gorečo rafinerijo, so se nenadoma oglasile strahovite eksplozije težkih bomb z zakasnehim učinkom, ki so jih bila odvrгла letala prvih dveh skupin. Bombniki so se zaradi silnega pritiska drug za drugim vžigali v zraku in jeklo je kot dež letelo na vse strani. »Liberatorji«, ki še niso odvrgli bomb, so se v zraku razletavali skupno s svojimi bombami.

Zrak je bil razbeljen spričo goreče nafte in letal, ki so kot razžarjeni meteori vžigali na vse strani. Človek bi dejal, da sta nad rafinerijo trčila zemlja in

nebo, medtem ko so letala v tem razburkanem in ognjenem morju podrtavala kot koščki papirja. Drobce granate je letalu poročnik Hugessa prebil krilo in iz rezervoarjev se je cedil bencin. Ko pa je bombnik nizko preletel gorečo rafinerijo, se je bencin nenadoma vžgal in letalo se je razletelo s posadko vred. Na zemlji se je ogenj širil z rezervoarja na rezervoar, ki so drug za drugim eksplodirali, hkrati pa vžigali letala, ki so se jim v hipu eksplozije preveč približala.

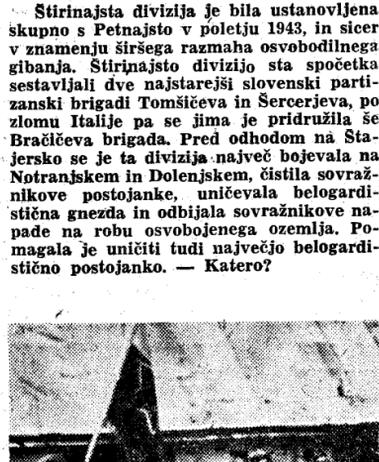
Izmed vseh petih skupin je bila uspešna le 389. skupina, ki je bombardirala rafinerijo nafte v Campini. Ko so se bombniki vračali proti Bengaziju, so jih prestrezali nemški lovci »Messerschmidti« in se hkrati borili z ameriškiimi lovci tipa »Mustang« P-51. Bombniki, ki bi zaradi poškodb zaostali, ni bilo več rešitve. Samo dvajset »Liberatorjev« se je vrnilo na bengazijsko letališče, medtem ko so se morali drugi — razen onih petdeset bombnikov, ki so strmoglavili že na cilju ali pa med vrnitvijo — zaradi prestreljenih bencinskih rezervoarjev spustiti v Turčiji, na Cipru in na Siciliji.

Američani so ob tem napadu izgubili več kot 440 letalcev, drugih 200 pa so Nemci ujeli, medtem ko jih je nekaj bilo tudi ranjenih. Skoda, ki so jo v tem zračnem napadu povzročili rafineriji, ni bila v nobenem skladu z ameriškiimi izgubami. Zato ga Američani prištevajo k enemu izmed hušjih porazov svojih letalskih sil med drugo svetovno vojno.

Znanje in spomin • Znanje in spomin • Znanje in spomin

Slavni pohod Stirinajste divizije nedvomno pomeni najpomembnejši in najbolj herojski podvig starih let osvobodilnega boja na naših tleh. Odlično oborožena in opremljena divizija je 6. januarja 1944 krenila na pot s Suhorja v Beli krajini, preko Žumberka in hrvaške ravnine, preko Moslavine in Hrvaškega Zagorja. Pot si je čisto utirala s hudimi boji. Naša slika kaže namestnika politkomisarja Glavnega štaba NOV in PO Slovenije, narodnega heroja Viktorja Avblja-Rudija in namestnika komandanta XIV. divizije narodnega heroja Toneta Vidmarja-Luko pri Sv. Ani na Hrvaškem 10. januarja 1944. — Kdo je avtor fotografije?

Stirinajsta divizija je bila ustanovljena skupno s Petnajsto v poletju 1943, in sicer v znamenju širšega razmaha osvobodilnega gibanja. Stirinajsto divizijo sta spocetka sestavljali dve najstarejši slovenski partizanski brigadi Tomšičeva in Serčerjeva, po zlomu Italije pa se jima je pridružila še Bračičeva brigada. Pred odhodom na Stajersko se je ta divizija največje bojevala na Notranjskem in Dolenjskem, čistila sovražnikove postojanke, uničevala belogardištna gnezda in odbijala sovražnikove napade na robu osvobojenega ozemlja. Pomagala je uničiti tudi največje belogardištno postojanko. — Katero?

Namen preboja Stirinajste divizije na Stajersko je bil: razširiti osvobodilno gibanje tudi na tem slovenskem ozemlju, ki so ga bili Nemci vključili v svoj raj; oslabil pritisk nemških sil v drugih pokrajinah; nuditi učinkovito pomoč enotam IV. operativne cone pri razvemanju boja proti okupatorju in pri mobiliziranju slovenskega ljudstva na Stajerskem za narodno-osvobodilno vojsko. Pohod preko Vivodne reke Save, Čazme, Kalnika in Ivanščice je razmeroma srečno potekal. Naša slika je nastala v Čazmi 17. januarja 1944. — Katera je ta brigada?

Po enomesečnem pohodu po Hrvaški je divizija 6. februarja 1944 pri Sedlarjevem prišla na Stajersko. Istega dne je začelo »nežiti in med silovitimi snežnimi viharji je nastopila pot velikanskih naporov in vsakodnevnih bojev. Sovražnik je zbral nad 20.000 vojakov in začel s silovitimi napadi od vseh strani v goratih predelih Bohorja. Slika zgoraj je nastala 8. februarja 1944 na Bohorju. Na sliki sta: Viktor Avbelj-Rudi in politkomisar divizije Stane Dobovičnik-Krt. — Kdo je bil komandant XIV. divizije na Stajerskem?

»TV 15« izhaja vsak teden. Izdaja ga predsedstvo Zveze združenj borcev NOV Slovenije — Zavod »Borec«, Ljubljana, Titova 17. — Tisk in kličje: CZP »Ljudska pravica«, Ljubljana. — List ureja uredniški odbor. Letna naročnina znaša 600 dinarjev, posamezna številka stane 20 dinarjev. Naročninó pošljite na naslov: Uprava »TV 15«, Ljubljana, Beethovnova 10. prtl., p. predal 598/XI ali na čekovni račun pri Narodni Banki 600-11/608-22. — Telefonske številke: Glavni in odgovorni urednik »TV 15« 21-901, tajništvo in novinarji »TV 15« 22-333, uprava »TV 15« 22-607. Rokopisov ne vračamo.

ODGOVORI NA »Znanje in spomin«
Jože Petek
Turjaški grad
Bračičeva brigada
Jože Klanjšek-Vasja